

ret objecto tanquam irreferibili, quia licet irreferibili a se hoc est ratione impotentie naturalis in ipso, non ratione bonitatis objecti vere, vel in acc. patione potentie. De differentia istorum non referri negative, contrarie, & privative dicitur *l. lib. dist. 4. 1.*

Ad argumentum questionis ultime patet, quod licet appetitus naturalis alicui inhereat propter se negative, non tamen contrarie, ut in pluribus: & si quandoque contrarie, non tamen amore inhereat, sed nec etiam proprie inhereat: sed ab ipso dante naturam quasi inquirat illi objecto, non quidem per actum elicium a natura, sicut est in appetitu etiam sensitivo, sed per inclinationem habituales nature. Unde (sicut prædictum est) minus convenit sibi frui, quam appetitui sensitivo, qui per actum elicium quasi objecto jam cognito inhereat, licet non libere: Appetitus autem naturalis sine omni cognitione perpetuo inclinat. Ex dictis de frui, & specialiter in questione tertia hujus distinctionis, patere potest de utri qui est actus quidam voluntatis imperfectior, ad frui, sicut ad actum perfectiorem ejusdem potentie ordinatus.

DISTINCTIO SECUNDA.

Circa istam secundam distinctionem, in qua Magister agit de essentia Dei, & ejus unitate, & personarum pluralitate, quaeruntur septem. nam circa primam partem quaeruntur tres. Duo de ejus essentia, & unum de ejus unitate.

QUESTIO I.

Utrum in cuius sit aliquid actus existens infinitum.

PRIMO quaeritur de his, quae pertinent ad unitatem Dei. Utrum in entibus sit aliquid actus existens infinitum? Quod non, sic arguitur. Si unum contrarium esset in natura alicui infinitum, nihil sibi contrarium esset in natura: ergo si aliquid bonum sit actu infinitum, nihil mali esset in universo. Respondetur, quod major est veritas de contrariis formaliter. Nullum malum contrariatur Deo formaliter. Contra, sive formaliter, sive virtualiter contrarietur (si est infinitum) nihil pariter contrarium sit effectus; quia propter infinitam virtutem destruit omne impossibile & suo effectui: ergo major est ita veritas de contrario virtualiter, sicut formaliter, & est exemplum, si Sol esset infinitus calidus virtualiter, nihil relinqueret frigidi in universo, sicut nec si esset infinitus calidus formaliter. Item, corpus infinitum nullum aliud corpus secum compatitur, ergo nec ens infinitum aliud ens cum eo. Probatur consequentia; tum, quia licet repugnet dimensionis dimensioni, ita videtur actualitas actualitati repugnare; tum, quia sicut si esse aliud corpus ab infinito, faceret cum illo aliquid majus infinito: ita si esset ens aliud ab infinito, faceret aliquid majus infinito. Praeterea. Quod ita est hic, quod non alibi, est finitum respectu ubi; & quod ita est nunc, quod non alias, est finitum respectu quando, & ita de aliis: & quod ita agit hoc, quod non aliud, est finitum.

tum secundum actionem: ergo quod est ita hoc aliquid, quod non aliud, est finitum secundum entitatem: Deus est summe hoc, quia ex se est quaedam singularitas, ergo non est infinitus. Item 3. *Physic. Virtus infinitas, si esset, inciperet in non incipere;* nulli virtus potest movere in non tempore: ergo, &c. Contra, ibidem. *Ph. 1. 8. Physic.* probat primum movens esse potentiam infinitam, quia non ovet moti infinito: sed hæc conclusio non potest intelligi tantum de minutate durationis, quia propter minutatam potentiam probat, quod non potest esse in magnitudine: non repugnat autem magnitudini secundum eam, quod in ea sit potentia infinita secundum durationem, sicut ponit in Cælo. Item *Philos. Magnus Dominus & laudabilis nimis.* Item *Damaſc. cap. 4. Est pelagus infinita continentis.*

QUESTIO II.

Utrum aliquid infinitum, seu an Deum esse, sit per se notum.

QUOD sic probat. *Damaſcenus lib. 1. cap. 1. & 3. (a) Eius quod est Deum esse, cognitio omnibus est naturaliter inserta: (b) sed illud est per se notum, cuius notitia omnibus inserta est, sicut patet ex 2. *Met.* quod prima principia, quæ sunt quasi prima sunt per se nota: ergo, &c. Praeterea, illud quæ nihil majus cogitari potest esse, est per se notum: Deus autem est hujusmodi; secundum Anselmum Prolosolsecundo; illud autem non est aliquid finitum: ergo infinitum. Prima probatur, quia oppositum prædicati repugnat subjecto: si enim non est in re, non est quod majus cogitari non potest quia si esset in re, majus esset quam si non esset in re; sed tantum in intellectu. Item, veritatem esse est per se notum. (c) *Deus autem est veritas,* ergo Deum esse est per se notum. Probatio majoris, quia sequitur ex suo opposito. Si enim nulla veritas est, ergo verum est nullam veritatem esse, ergo veritas, &c. Item, propositiones habentes necessitatem secundum quid ex terminis habentibus entitatem secundum quid, sunt per se nota, sicut prima principia, quæ sunt per se nota ex terminis habentibus esse in intellectu: ergo multo magis erit illa per se nota, quæ habet necessitatem ex terminis simpliciter necessariis, qualis est ista: *Deus est.* Assumptum patet, quia necessitas primorum principiorum, & nobilitas eorum, non est propter existentiam terminorum in re, sed tantum propter connexionem extremorum, ut sunt in intellectu concipiente. (d) Contra, per se notum non potest ab aliquo negari: sed *Dicitur insipiens in corde suo, Non est Deus.* Item *Avic. 1. *Metaph.* Deus esse, non est per se notum, nec desperatum cognosc.**

Quoniam secundum *Phil. 2. *Metaph.* absurdum est simul quaerere scientiam, & modum scienti;* ideo primo respondeo ad secundam

H 2

quaer-

a *D. lib. 1. q. 2. ar. 1. b Occam. 1. d. 3. q. 4. *1. ex. com. 10* & 4. *Arg. 2.* c *Arg. 3. Hier. 10. Jo. 2. 14. & 18. *Apost. 15. *Arg. 4.* Ratio ad opp. *Phil. 13. & 12.****

test excedi, vel excelli, si infinitas sibi non repugnat: entia autem non repugnant infinitas; ergo parietibus num est eis infinitum. Minor hujus consequentia, quae etiam in precedenti argumento accipitur, non videtur a priori posse probari, vel ostendi; quia sicut contradictoria ex rationibus propriis contradicunt, nec possunt per aliquid manifestius hoc probari; ita non repugnantia ex rationibus propriis non repugnant; nec videtur posse ostendi, nisi explicando rationes ipsorum: eas autem per nihil notias explicatur: infinitum intelligimus per finitum, & hoc vulgariter sic expono. infinitum est, quod aliquid finitum dictum secundum nullam habitudinem finitam præcise excedit, sed ultra omnem habitudinem assignabilem excedat adhuc. Sic tamen propositum suadet, sicut quodlibet ponendum est possibile, cuius non apparet impossibilitas; ita & compossibile, cuius non apparet impossibilitas: hic nulla apparet impossibilitas, quia de ratione entis non est unitas, nec apparet ex ratione entis, quod sic passio convertibilis cum ente; alterum enim ipsorum requiritur ad repugnantiam prædictam; passionis vero primæ entis, & convertibilis, satis videtur sibi nota inesse. Item sic suadet. Infinitum suo modo non repugnat quantitati, id est in accipiendi partem post partem: ergo nec infinitum suo modo repugnat unitati, id est, in perfectione simul ostendo. Item si quantitas virtutis est simpliciter perfectior, quam quantitas molis: quare erit possibilis infinitas in mole, & non in virtute? (a), sed si est possibilis, est & actu, sicut patet ex tertia conclusione supra, de primaræ effectus. Item, quare intellectus, cuius obiectum est ens, nullam invenit repugnantiam intelligendo aliquid infinitum? imo videtur perfectissimum intelligibile. Mirum est autem, si nulli intellectui talis contradictio patens fiat circa eius primum obiectum, cum discordia in solo ita faciliter offendat auritum: si enim est disconveniens, statim percipitur, & ostenditur: cur nullus intellectus ab intelligibili infinito naturaliter refugit, sicut a non convenienti; imo suum obiectum primum delinquent?

Summum cogitabile est, si unum cogitabile est infinitum, ergo infinitum est. Major probatur. Summum cogitabile potest cogitari in re esse, & non potest cogitari esse ab alio, ergo a se, ergo intelligendum quod omni eo, quod tantum est in intellectu, potest cogitari majus, quod est in re: non de eodem, sed quia tantum cogitabile est possibile, tantum omni possibile est majus aliquid necessarium ex se, aliter sic Summum cogitabile est intrinsece, non in alio, etiam in se. Per illud potest colorari illa ratio Ansel. de summo cogitabili, *Præf. 2.* & intelligenda est eius descriptio sic. Deus est, quod cogitatio sine contradictione, majus cogitari non potest, sine contradictione. Et quod addendum sit, *sine contradictione*, patet: nam in cuius cogitatione includitur contradictio, illud dicitur non cogitabile: quia tunc sunt duo cogitabilia opposita, nullo modo faciendo unum cogitabile, quia neutrum determinat alterum.

Summum cogitabile prædictum, sine contradictione esse in re, probatur, primo, de esse quiddativo, quia in tali cogitabili summo summe

quiescit intelligens: ergo in ipso summo est ratio primi obiecti intellectus. Scilicet, entis, & hoc in summo. Er arguitur ultra, quod illud sic, loquendo de esse existentia; quia summe cogitabile non est tantum in intellectu cogitante, quia tunc posset esse, quia est cogitabile possibile, & non posset esse; quia repugnat rationi eius esse ab alia causa, sicut patitur prius in secunda conclusione de primo effectivo. Majus igitur cogitabile est, quod est in re, quam quod est tantum in intellectu. Non est autem hoc sic intelligendum, quod idem, si cogitur, per hoc sic majus cogitabile si existat: sed omni, quod est in intellectu, tantum, majus est aliquod cogitabile, quod est in re, vel quod existit. Vel alter coloratur sic, majus cogitabile est, quod existit, id est, perfectius cognoscibile, quia visibile: sive intelligibile intellectu intuitiva: quod autem non existit, nec in se, nec in nobiliori, cui nihil addit, non est intellectu intuitiva: visibile autem est perfectius cognoscibile non visibile, sed tantum intelligibili abstracte, ergo perfectissimum cognoscibile existit. (a) De differentia intellectus intuitiva, & abstractiva, & quomodo intuitiva est perfectior, tangetur *dist. 3.* & alia quando locum habebit.

Ultimo ostenditur propositum ex negatione causæ intrinsece, quia forma finitur per materiam: (b) ergo quæ non est nata esse in materia, est infinita. Hæc ratio nihil valet, quia secundum ipsos Angelus est immaterialis, ergo in natura est infinitus: nec possunt dicere, quod esse Angeli finitur ejus essentiam; quia secundum eos esse est accidentis essentialis, & posterius naturaliter: & sic in primo signo naturæ essentia secundum se, ut prior, videtur esse intensiva infinita: & per consequens in secundo signo naturæ non erit invisibilis per esse. Brevis respondeo ad argumentum, quod queritur entitas habet intrinsece sibi gradum fæ perfectionis, in quo est finitum; vel infinitum, si est infinitum: si ergo sit finitum, non per aliud ens finitur. Et cum arguitur. Si forma finitur ad materiam, ergo si non est ad illam non finitur: fallacia est consequentis. Corpus finitur ad corpus: ergo si non est ad corpus, est infinitum: ultimum eorum ergo est infinitum. Sophisma est 3. *Physic. (c)* quia si ut prius, corpus in se finitur, quia est talis natura in entibus, quæ finitur, quam finitur per materiam: nam secunda finitas presupponit primam, & non causat eam, ergo in primo signo naturæ, est essentia Angeli finita: ergo non habebit per esse, ergo in secundo signo non finitur per esse. Brevis dico, unam propositionem, quod quæcumque essentia absolute finita, in se est finita, ut præintelligitur omni comparatione in ad aliam essentiam.

Ex prædictis patet solutio questionis: nam ex primo articulo habetur, quod aliquid ens est simpliciter primum triplici primate, scilicet efficientia, finis, & eminentia; & ita simpliciter primum, quod est impossibile aliquid esse prius: & in hoc probatum est esse de Deo, quantum

a Quæst. 3. *vide in d. 2. q. 9. § in 3. d. 14. q. 3. § in quadri. q. 8.*
 b *Ib.* 1. p. 27. a. 1.
 c *Tex.* 31. § 74.

zione, qua est in deo hoc esse quo modo nunc a nobis, nec esse intelligitur, nec essentia, sed ab ipso Deo, & a beatis.

Quia illa est terminis suis habet evidentiam veritatem, in tantum, quod illi propositio non est per se secundo modo, quasi predicatum sit extra modum subiecti; sed per se primo modo, & immediata, & ex terminis evidens, quia est immediatissima, ad quam zelosuntur omnes propositiones enunciantes aliquid de Deo, qualitercumque concepto.

Est igitur ita; (a) *Deus est, vel hoc; Essentia est, per se nota; quia extrema nota sunt saepe evidentiam de ista complexione cuiuslibet apprehendendi perfecte extrinsecus istius complexioni; quia esse nulli perfectius convenit, quam huic essentia.* Sic ergo intelligendo per nomen Dei aliquid quod non nos perfecte cognoscimus, nec concipimus, ut hanc essentiam in deo nunc sic hoc est per se nota: *Deus est.*

Sed si queritur, an ceteri istius conceptui, quos nos concipimus de Deo, ita quod sit propositio per se nota, in qua enuntiatur esse de tali conceptu; puta in tali propositione, cuius extrema possunt a nobis concipi. Potest enim in intellectu nostro esse aliquis conceptus de Deo distinctus, non communis sibi, & creaturae, puta *necessarius ens, vel ens infinitum, vel summum bonum, & de tali conceptu possunt predicare esse, eo modo, quod a nobis concipitur.*

Dico, (b) quod nullus talis est per se nota propter tria. Primo, quia quilibet talis est conclusio demonstrabilis etiam propter quid. Probatio. Quidquid primo, & immediate convenit alicui, de quolibet, quod est in eo, sive sibi superiori; sive inferiori, vel de passione; potest demonstrari propter quid per illud, cui primo convenit, tanquam per medium. c) Exemplum. Si triangulus primo habet tres angulos aequales duobus rectis, de quolibet contracto in triangulo potest demonstrari, quod habet tres angulos, demonstratio propter quid a per medium, quod est triangulum, puta quod aliqua figura habet tres, & c. De quolibet etiam specie trianguli, quod habet tres, licet non primo: esse autem primo convenit huic essentia, ut haec, quo modo videtur a Beatis: ergo de quolibet, quod est in hac essentia, quod potest a nobis concipi, sive sit quasi superior, sive quasi passio, potest demonstrari esse per hanc essentiam, sicut per medium demonstratione propter quid, hinc per hanc: *triangulum habet tres*, demonstratur, quod aliqua figura habet tres.

Et per consequens (d) non est per se nota ex terminis, quia tunc non demonstraretur propter quid.

Secundo hic. Propositio per se nota cuilibet intellectui ex terminis cogitatis est evidens: sed haec propositio, *Ens infinitum est*, non est nota, sive evidens nostro intellectui ex terminis. Probatio: Tales enim terminos prius concipimus, quam eam credamus, vel per demonstrationem sciamus: & in isto priori non est nobis evidens: Non enim certitudinaliter eam tenemus ex terminis, nisi per fidem, vel demonstrationem. Tertio, quia nihil est per se notum de conceptu non simpliciter simplici, nisi

a Addit. b Quia propositio sit per se nota. c De hoc Scotus quodlib. 19. d Addit.

nisi sit per se notum partes illius conceptus uniti: nullus autem conceptus quem habemus de Deo, proprius sibi, & non conveniens creaturae, est simpliciter simplex: vel si scem nullus, quem nos distincte percipimus esse proprium Deo, est simpliciter simplex: ergo nihil est per se notum de tali conceptu, nisi per se notum sit partes illius conceptus uniti: sed hoc non est per se notum, quia unio illarum partium demonstratur per duas rationes.

Hec minor pendet (a) ex opinione de univocatione conceptus communis Deo, & creaturae, qua opinio mutata, minor talis sumatur hoc a multi conceptus in quibus percipimus Deum, non sicut simpliciter simplex, & concluditur conclusio particularis, non sicut univocali, sicut patet per duas prima rationes. Minor aliter potest sumi, nullus conceptus noster proprius Deo, vel quem percipimus esse proprium Deo, est simpliciter simplex, (b) quia licet conceptus entis factus per creaturam, sit simpliciter simplex, & proprius Deo, secundum aliam opinionem; non tamen est conceptus proprius percipitur, quia secundum Henricum in summa ar. 2. q. 2. videtur, quod in isto conceptu propter similitudinem, & similitudinem, & propinquitatem non distinguimus Deum ab aliis intelligi; non distinguimus percipibiliter; quia licet sit conceptus distinctus, non tamen percipitur a nobis: ut distinctus: ergo nihil est per se notum de tali conceptu, nisi per se notum sit partes illius conceptus uniti: et hoc non est per se notum, quia unio illarum partium demonstratur per duas rationes.

Major manifesta est (c) per Philo'sophum 5. Metaph. cap. de falso; quia ratio in se falsa est de omni falsa: ergo nulla ratio est de aliqua vera, nisi sit in se vera: ergo ad hoc, quod cognoscatur aliquid esse verum de aliqua ratione, vel ipsam esse verum de alio, oportet cognoscere ipsam esse veram in se: non est aliter verum ratio in se vera, nisi partes illius rationis sint verae: & sicut oportet scire quantum ad predicationem quidditativas, quod partes illius rationis possint uniti quidditative; puta, quod altera contrahat alteram formaliter; ita quantum ad veritatem propositionis enunciantis esse, oportet cognoscere partes rationis subiecti, vel predicati uniti actualiter. Exemplum. Quemadmodum ista, *Homo irrationalis est animal*, non est per se nota, loquendo de predicatione quidditativa, quia subiectum in se includit saltem, quia propositionem includentem in se contradictoria; Ita ista, *Homo albus est*, non est per se nota, nisi per se notum sit bonitatem, & alium actu coniungi; quia si non coniunguntur actu, haec est vera, *Nihil est homo albus*, & per consequens sua contraria est vera. Nullus homo albus est aliquid; ergo sua contradictoria falsa, *Homo albus est aliquid*.

Probatio minoris. Quemcumque conceptum concipimus sive boni, sive veri, si non contrahatur per aliquid, ut non sit conceptus simpliciter simplex, ut dicendo: *Summum bonum, vel infinitum bonum, vel increatum, vel immensum*, & sic de aliis, nullus talis est proprius Deo. Voco autem conceptum simpliciter simplicem, qui non est rei habitus in aliquo conceptu simpliciter, quorum quilibet possit actu simpliciter distincte cognosci.

a Addit. b Clarius vide 8. dist. huius q. 30. c Scotus 34.

Ex ista ratione ultima patet ad quosdam instantias cum arguitur: hæc est per se nota, *neccessè esse est*. Probatur, quia oppositum predicatum repugnat subiecto: si enim non est, non est neccessè esse. Hæc etiam est per se nota, *Deus est*, quia secundum communem expositionem eum, quam ponit Damascenus lib. 1. cap. 11. *Deus dicitur ab operatione actuali, forevere, vel arriere, vel considerare*. Ergo secundum communem acceptionem idem est, *Deus est*, sicut operans actus est, quæ videtur per se nota; quia ut prius oppositum predicatum repugnat subiecto, scilicet quod sit actu operans, & quod non sit.

Dicitur, *si a quod hæc propositio, Operans actu est, potest predicare esse verum adiacentem, vel secundum: & ista predicari esse ut nunc, vel esse habituale*. Primum modo non est per se nota; secundo modo est per se nota. Sed hoc non est Logice dictum: (b) quia secundum Philo-sophum 2. Peri. 1. esse non predicat tertium, nisi quando tertium adiacet sibi: tamquam predicatum: quando autem nullum adiacet sibi tertium, predicatum esse proprium, quod est predicari secundum adiacens: hic nihil adiacet sibi: igitur predicatum præcise quod in se est, & ista predicatur esse secundum.

Ideo aliter respondet ad instantias, quod nulla istarum propositionum, est per se nota, *neccessè esse est*, vel operans actu est, quia non est per se notum, patet: quæ sunt in subiecto uniri aduersiter. Cui dicitur oppositum predicatum repugnat subiecto: Dico, quod non sequitur ex hoc propositionem esse per se notam, nisi illa repugnantia sit evidens, & etiam cum hoc sit evidens utrumque: extremum habere conceptum simpliciter simplicem: vel conceptus partium uniri, si non sit conceptus simpliciter simplex.

Contra illud, (c) *si oppositum predicatum repugnat subiecto, nisi non animal repugnat homini, sequitur, quod si homo est, animal est: ergo consequentia est bona, ponendo subiectum in aliquo antecedente, & predicatum in aliquo consequente, inferendo consequens ex tali antecedente, puta A. est neccessè esse, ergo. A. est, quia oppositum consequens repugnat antecedenti; sed omnis consequentia necessaria tenet virtute aliquid categoricæ necessarii: illa categoricæ est, quæ uniri extremis, ratione quorum tenet consequentia: ergo talis propositio est neccessaria, pura ista, neccessè esse est, vel operans actu est. Respon-sio, quando in antecedente includuntur duo opposita, & inseritur con-sequens, non inseritur ratione aliquid totius extremi, quia totum ex-tremum nullum novum conceptum facit, sed tantum ratione alterius partis extremi, puta sequitur, Homo irrationalis est: ergo animal est. Ratio consequentia non est homo irrationalis, quia nullum novum con-ceptum facit, sed homo in antecedente, inserti animal in consequente: & ideo categoricæ per se vera, debet formari ex illis extremis, quæ erit ista, Homo est animal. Ita in proposito, si propositio habeat ex-tremum non simpliciter simplex, curat partes non sunt per se nota uniri, & aliquid inseritur ratione talis extremi, non simpliciter simpli-cis inseritur ratione alterius partis quæ includit illud, quod inseritur in consequente: & ideo tenet in virtute categoricæ coniungentis illa*

adus, alteram scilicet partem extremi antecedentis, & alteram par-tem consequentis. Ita est hic, esse est, non autem neccessè esse est. Per idem patet ad aliud, si non est actu, non est operans: ergo per oppo-situm, si est operans, est ens actu. Respondet, in subiecto includuntur plu-ria, quorum alteram est præcise ratio consequentia: non autem totum: & ideo non est propositio neccessaria, uniendo totum extremum antecedentis cum extremum consequentis.

Ad argumenta principalia. Ad primum, scilicet ad Damascenum, potest exponi de potentia cognitiva naturaliter nobis data, per quam statim ex creaturis possumus cognoscere Deum esse, factum in rationibus generalibus: & ibi subdit qualiter cognoscitur ex creaturis, vel de cog-nitione Dei sub rationibus communibus, convenientibus sibi, & crea-turis, quæ cognita peccatis & emittentis sunt in Deo, quam in aliis. Quod autem non loquatur de cognitione actuali & distincta Dei, patet per hoc, quod dicit ibi: *Nemo novit eum, nisi quantum ipse revela-rit*. Ad secundum dico, quod Anselmus non dicit illam propositionem esse per se notam: quod apparet, quia non potest inferri ex deductione eius, quod illa propositio sit vera, nisi ad minus per duos Syllogismos, quorum alter ille est, *omni non ente ens est maior: summo nihil est maior: ergo nullum sanum est non ens*, ex obliquo in secundo legende. Alius Syllogismus est iste, *Quod non est non ens, est ens: sum-mum non est non ens: ergo est ens*. Quomodo autem ratio eius valeat, dicitur in sequenti questione, articulo. Quod et ad infinitum probandam. Ad probationem maioris dico, quod maior non est per se nota. Cum probatur, quia oppositum predicatum repugnat subiecto, dico, quod non est per se evidens oppositum predicatum repugnat subie-cto, nec per se evidens est subiectum habere conceptum simpliciter simplicem, vel quod partes illius uniantur in effectu. Et ambò ista requi-runtur ad hoc, quod propositio ista esse per se nota.

Ad tertium dico, quod veritatem in communi esse, est per se notum: & ergo Deum esse, non sequitur: sed est fallacia consequentis.

Aliter potest negari maior. Cum probatur, si nulla veritas est: ergo nullam veritatem esse, est verum. Consequentia non valet, quia veritas aut accipitur pro fundamento veritatis in re, aut pro veritate in actu intellectus componente, aut dividente. Si autem nulla veritas est, nec verum est aliquam veritatem esse: quia nec veritatem rei, quia nulla res est, nec veritatem intellectus componentis, & dividit: quia nullus est, bene tamen sequitur, si nulla veritas est, ergo non est verum, ali-quam veritatem esse, quia nulla est: sed non sequitur ultra, ergo ne, rum est aliquam veritatem non esse: est enim fallacia consequentis a negativa habente duas causas veritatis ad affirmativam, quæ est una il-larum. Ad ultimum dico, quod propositio: non dicatur per se nota: quia extrema habent majorem necessitatem in se, vel majorem in re extra intellectum; quia extrema, ut sunt extrema talis propositionis, ostendunt evidenter compositionem esse conformem rationibus termino-rum, & habitudinibus eorum, & hoc quæcumque esse termini habent, sive in re, sive in intellectu: Evidentia enim huius conformitatis est evi-dentia veritatis in propositione, quod est propositum esse per se nota,

ram. Nunc autem ista: *Ens infinitum est in intellectu nostro*, non nata est habere evidentiam ex terminis, sed bene ista: *Omne totum est maius sua parte*, vel aliquo consimilis, in quocunque intellectu concipiente terminos, nata est habere talem evidentiam ex terminis; quia ex terminis est evidens, quod ista complexio est conformis habitudini & rationibus terminorum; qualescumque esse termini habent: & ideo licet minor sit necessitas terminorum, non sequitur, quod sit minor evidentia propositionum.

Ad primam questionem sic proceditur, qui de ente infinito non potest demonstrari esse *proprie quid* quantum ad nos, licet ex natura terminorum propositio esset demonstrabilis *proprie quid* sed dupliciter ad nos, propositio est demonstrabilis demonstratione, quia ex creaturis. Proprietates autem infiniti entis relative ad creaturas, immediatius se habent ad illa, quae sunt media in demonstratione quia quam proprietates absolute, ita quod de illis proprietatibus relativis, immediatius potest concludi esse per illa, quae sunt media in tali demonstratione, quam de proprietatibus absolutis: Nam immediate ex esse unius relativi sequitur esse sui correlativi: Ideo primo declarabo esse de proprietatibus relativis entis infiniti. Et secundo ex his declarabo esse de ente infinito, quia ista proprietates relative soli enti infinito conveniunt, & ita erunt duo articuli principales.

Quantum ad primum articulum, dico, quod proprietates relative infiniti entis ad creaturas, aut sunt proprietates causalitatis, aut eminentiae. Causalitatis duplicis, aut efficientis, aut finis: Quod additur de causa exemplari, non est aliud genus causae ab efficiente, quia tunc essent quinque genera causarum. Unde causa exemplaris est quoddam efficiens; quia agens per intellectum, distinctum contra agens per naturam, De quo alias.

In primo ergo articulo principaliter tripliciter ostendam. Primo, quod aliquid est in esse sui inter entia, quod est simpliciter primum secundum efficientiam; & aliquid est simpliciter primum secundum rationem finis, & aliquid est simpliciter primum secundum eminentiam. Secundo, principaliter ostendam quod illud, quod est primum secundum unam rationem primitivam, idem est primum secundum alias primitivas. Tertio ostendam, quod ista triplex primitas, nisi soli naturae convenit ista quod non pluribus naturis differentibus specie, vel quoditative. Et ita in primo articulo erunt tres articuli minus principales. Primus articulus istorum includit tres conclusiones principales, secundum triplicem primitatem: qualeslibet autem istarum trium conclusionum habet tres, ex quibus dependet. Prima est, quod est aliquid primum sic. Secunda, quod illud est incausabile: Tertia, quod illud actu existit in entibus.

Itaque in primo articulo sunt novem conclusiones, sed tres principales.

Prima conclusio istarum est ista. Quod aliquid effectivum sic primum simpliciter, ita scilicet, quod non sit ensibile, nec effectivum virtute alterius a se: quod proba sic. Aliquid ensibile est ensibile, ut igitur a se, per a nullo, aut ab aliquo alio. Non a nullo, quia nullus est causa illud quod,

quod nihil est. Nae a se, quia nulla res est, quae seipsam faciat, vel dignat. (a) August. 1. de Trin. cap. 1. ergo ab alio effectivo: illud aliud sit, A; si A est primum, modo exposto, habeo propositum. Si non est primum: ergo est posterior effectivum, quia effectibile ab alio, vel virtute alterius effectivum. Si enim negetur negatio, ponitur affirmatio. Detur illud alterum, (b) & sit B. de quo arguitur, sicut de A. Argutum est: & ita aut procederet in infinitum, quorum quodlibet respectu prioris erit secundum; aut stabitur in aliquo non habente prius: inhiestas autem est impossibilis in ascendendo: ergo primitas necessaria: quia non habens prius nullo prioris se, est posterior. Nam circulum in causis esse, est inconveniens. Contra istam rationem instatur dupliciter. Primo, quia secundum Philosophantes infinitas est possibilis in ascendendo, sicut ponunt exemplum de generationibus infinitis, ubi nullum est primum, sed quodlibet secundum; & tamen hoc ab eis sine circulo ponitur. Secundo, (c) videtur quod procedat ex contingentibus, & ita non fit demonstratio. Antecedens probatur, quia praemissa assumunt esse de aliquo causato, omne autem tale contingenter est. Ad primam instantiam excludendam, dico, quod Philosophi non posuerunt infinitatem possibilem in causis essentialiter ordinatis; sed tantum modo in accidentaliter ordinatis: sicut patet per Avic. 6. Met. cap. 5. ubi loquitur de infinitate individuarum in specie. Et ad propositum melius ostendendum; est sciendum, quae sunt causae essentialiter ordinatae, & quae accidentaliter ordinatae. Ubi notandum, (d) quod aliud est loqui de causis per se & per accidens, & aliud est loqui de causis essentialiter, his accidentaliter ordinatis. Nam in primo tantum est comparatio unius ad unum, causae videlicet ad causatum, & est causa per se, quae secundum naturam propriam, & non secundum aliquid huiusmodi accidens causat; & causa per accidens est converso. In secundo est comparatio duarum causarum inter se, in quantum ab eis est aliquid causatum. Et differunt causae per se, sive essentialiter ordinatae, a causis per accidens, sive accidentaliter ordinatis in tribus. Prima differentia est, quod in causis per se ordinatis causa secunda, in quantum causa, dependet a prima; in per accidens non, licet in esse, vel in aliquo alio dependat. Secunda est, quod, in per se ordinatis, est causalitas alterius rationis, & alterius ordinis, quia superior est perfectior; in accidentaliter ordinatis non. Haec sequitur ex prima; Nam nulla causa a causa ejusdem rationis dependet essentialiter in causando; quia in causatione alicujus sufficit unum unius rationis. (e) Tertia est, quod omnes causae per se, & essentialiter ordinatae, simul necessario requiruntur ad causandum; alioquin aliqua per se causalitas desisset effectui; in accidentaliter autem ordinatis non sic est, quia non requiritur simultas earum in causando.

Ex tribus (f) differentis causalitatis rationes eliciuntur: ex prima, universitas causalitatis dependet in causando ergo ab aliquo, quod non est aliquid univertis: ex secunda, in infinitum superior erit in infinitum perfectior: ex tertia, in infinitum simul actu. Additur quarum, quae probat, possibile, quod

quod non includit imperfectionem ostendere esse. Quid si negatur brd. essentialis, quia accidentalis sufficit ad sensum. Contra; probo, quod causatur ab aliquo: natura producibilis in una supposito est producibilis in quolibet: quia ratio igitur nunc in illo, & prius in illo, & in illonulla autem successio continetur, nisi in virtute alicuius permanentissimilud verò nihil est sic successio: ergo proter individuum in specie generans, erit aliud superioris agens. Ex isto infero, quod illud est primum emittens, & quia causa aequiva affector, & independenti, & a qua alia dependenti. Primum finit; quia aliquis est finis primus, propter quem per se agens agit; secundo per se, quia aliud effectorum a se, quia in se operari. Similiter nihil aliud dirigit; maxime naturaliter nec ratione. Quarto, primum exemplaris, quia per se agens. Vel igitur propter finem conceptum, vel in quantum dirigitur a cognoscente, cognoscit autem sensibilia a qua oritur et in finem, & quia propter finem.

Ex his ostenditur propostum sic. Infinitas essentialiter ordinatorum est impossibilis. Similiter secundo: infinitas accidentaliter ordinatorum est impossibilis, nisi ponatur status in essentialiter ordinatis: ergo omni modo est impossibilis infinitas in essentialiter ordinatis. Tertio, si etiam negetur ordo essentialis, adhuc infinitas est impossibilis: ergo omni modo est aliquod simpliciter primum effectivum. Itarum trium propositionum assumptarum propter brevitatem, prima dicitur A, secunda B, tertia C. Probatio itarum, primo A. scilicet quod infinitas essentialiter ordinatorum est impossibilis (A) Probatio: tum quia universalitas causarum essentialiter ordinatorum est causata: ergo ab aliqua causa, que non est aliquid illius universalitatis, quia tunc esset causa sui: Tota enim universalitas dependentium dependet, & a nullo illius universalitatis. Tum secundo: quia causa infinita esset simul in acta, ex tertia differentia: sed consequens nullus Philosophus ponit. Tum tertio, quia prius est, quod est, primo propostum, ex 5. Met. ergo ubi nullum primum nihil essentialiter prius. Tum quarto, quia superior causa est perfectior in causando, ex secunda differentia: ergo in infinitum superior est in infinitum perfectior: & ita in infinitum perfectioris in causando, & per consequens non causans in virtute alterius, quia quilibet talis in virtute alterius causans est imperfecte causans, quia est dependens ab alia in causando. Tum quinto, quia effectivum nullam imperfectionem ponit necessario: ergo potest esse in aliquo sine imperfectione: sed si in nullo est sine dependentia ad aliquid prius, in nullo est sine imperfectione: ergo effectivitas independentis potest inesse aliquid nature, & illa est simpliciter prima: ergo effectivitas simpliciter prima est possibilis, & hoc sufficit, quia inferius ex hoc concluditur quod tale efficiens primum, si est possibile, est in re, & sic patet A, quia superior ratioibus. Probatum sic B, scilicet, quod infinitas in accidentaliter ordinatis sic impossibilis, nisi ponatur status essentialiter ordinatorum, quia infinitas accidentalis, si ponitur hoc, non est simul: patet, sed si cessive tantum ut alterum post alterum, ita quod si secundum fluxu aliquo modo a priore, non tamen dependet ab ipso in causando: Potest enim causare ipso non existente, sicut filius

ica generat patre mortuo, sicut ipso vivo, talis infinitas successiois est impossibilis, nisi continetur, vel perpetuetur, vel perpetuetur ab aliqua natura infinite durante, a qua tot successio, & quodlibet eius dependat. Nulla enim d'formitas perpetuatur, nisi in virtute alicuius permanentis, quod nihil est illius successiois, quia omnia successiva sunt successiois rationis, sed est aliquid prius essentialiter, quia quodlibet successiois dependet ab ipso, & hoc in alio ordine quam a causa proxima, que est aliquid illius successiois. Patet ergo B. Probatum etiam C. quod scilicet sic negetur ordo essentialis, adhuc infinitas est impossibilis. Probatum, quia cum ex prima ratione hic adducta, scilicet, quod a nihilo non potest esse aliquid, sequitur, quod aliqua natura sic effectiva. Si negetur ordo essentialis activorum, igitur illa in nullis alterius virtute causat: & licet ipsa in aliquo singulari ponatur causata tamen in aliquo ent non causata, quod est propostum de natura. Si enim in quolibet ponatur causata, statim implicatur contradictio, negando ordinem essentialium, quia nulla natura potest poni in quolibet causata, ita quod sic ordo accidentalis sub ipsa, sine ordine essentiali ad aliam naturam: sic patet ex B.

Ad secundam instantiam supra, que dicit, quod ratio procedit ex contingentibus, & ita non est demonstratio, Respondo, quod potest sic argui: Aliqua natura est effectiva, quia aliquid subiectum est mutatum, & ita terminus mutationis incipit esse in subiecto, & ita ille terminus vel compositum producit, five efficit: ergo aliquid est efficiens per naturam correlativorum, & tunc premissa est secundum veritatem contingens. Tamen non sic arguitur probando primam conclusionem, contingens. Antecedens probatur, quia aliquid subiectum est mutabile, & aliquid entium est possibile accipiendo possibile, ut dividitur contra necessarium, & sic procedendo est necessarium. Et tunc probatio primæ conclusionis procedit, vel concludit de esse quidditative five de esse possibili, non autem de existentia actuali: sed de quo nunc ostenditur possibilitas ultra in tertia conclusione, actualis existentia ostenditur. Secunda conclusio de primo effectivo, est ista, quod simpliciter primum effectivum est incausabile. Hoc probatur, quia si sit effectivum, & independentis effectivum, & hinc patet prius, quia si sit virtute alterius causativum, vel ab alio effectivum: ergo vel procedatur in infinitum, vel erit circulus, vel stans in aliquo inefficibili, & independentis effectivo. Illud dico primum, & aliud patet, quod non est primum ex datis tuis. Et alterius concluditur, si illud primum est inefficibile, ergo erit incausabile, quia non finibile, nec materialibile, nec formabile. Probatum prima consequentia, videlicet quod si sit inefficibile, ergo non est finibile, quia causa hialis non causat, nisi quia metaphorice movet ipsum efficiens ad efficiendum: Nam non alio modo dependet ab ipso essentialiter entitas finiti, ut a priore. Nihil autem est causa per se, nisi, ut ab ipso tanquam a priore essentialiter dependet causatum. Dicit autem alix consequentia, videlicet, quod si est inefficibile: ergo immaterialibile, & non formabile: probatur simul, quia cuius non est causa extrinseca, eius non causa intrinseca, quia causalitas causæ extrinsece, dicitur posse aliquem esse im-

imperfectiōnem. Causalitas autem causæ intrinsecæ necessario requirit in-
 perfectiōnem agentis, quia causa intrinsecæ est pars causati: ergo ra-
 tio causæ extrinsecæ est naturaliter prior ratione causæ intrinsecæ: ne-
 gatio ergo prioræ, negatur posteriori. Aliter probatur eadem consequen-
 tia. Quia causæ intrinsecæ sunt causatæ ab extrinsecis, vel secundum esse
 carum, vel inquantum causant compositionem, vel utroque modo; quia
 causæ intrinsecæ non seipsas efficiunt: causant compositionem, vel constitu-
 untur. Ex his secundæ conclusio propostæ satis patet. Tertia conclusio
 de primo effectivo est ista. Primum effectivum est in actu existens, & ali-
 qua natura existens actu, sic est effectiva. Probatio. Cuius rationi repugnat
 simpliciter esse ab alio, illud si potest esse, potest esse a se: sed rationi repugnat
 effectivi repugnat esse ab alio, sicut patet ex secunda conclusione: &
 ipsum potest esse, sicut patet ex quinta ratione postea ad A, quæ videtur
 minus concludere: tamen hoc concludit. Alie autem probationes ipsius,
 A. possunt tractari de existentia, quam ponit hæc tertia conclusio, &
 sunt istæ probationes ex contingentibus, tamen manifestis: vel si accepta-
 tur de natura qui dicitur, & possibilitate, sicut ex necessitatibus. Ergo ef-
 fectivum simpliciter primum potest esse a se: ergo est a se. Quia, quod
 non est a se, non potest esse a se, quia tunc non ens produceret aliquid
 ad esse, quod est impossibile; & adhuc idem causaret se, & ita non erit
 incausabile omnino. Illud ultimum, scilicet de existentia primi effectivi
 aliter declaratur: quia inconvincens est universo deesse supremum
 gradum possibilem in essendo. Item iuxta illud, nota quoddam corollari-
 um, quod quasi continet tres conclusiones probatas, quod est istud,
 scilicet quod primum effectivum hoc modo, non tantum est prius aliis,
 sed aliqd esse prius eo, includit contradictionem, sic inquantum primum
 existit. Probatur, ut præcedens: nam in ratione illius maxime in-
 cluditur incausabile, ut probatur ex secunda. Ergo si potest esse, quia
 non contradicit entitati, ut probatur ex prima, sequitur, quod potest
 esse a se, & ita est a se.

Juxta tres conclusiones primas de causa effectiva propono tres similes
 conclusiones de causa finali.

Prima conclusio est. Aliquod finitivum est simpliciter primum, hoc
 est, non est ad aliud ordinabile, nec in virtute alterius naturæ intrinsecæ.
 Et probatur quinque rationibus similibus illis, quæ ponebantur ad primam
 conclusionem de primo effectivo. Secunda conclusio est hæc. Primum
 finitivum est incausabile. Probatur, quia est infinitum, alias non
 esset primum, & ultra: ergo inefficibile. Hæc consequentia probatur
 quia omne per se agens agit propter finem, ex secundo Physic. vbi etiam
 vult hoc Philosophus de natura, de qua minus videtur, quam de agente
 a proposito, sed cuius non est aliqd per se efficiens, illud non est ef-
 ficibile, quia in nullo genere potest per se accidens esse primum, sicut pa-
 tet in proposito specialiter de causis agentibus per accidens, quæ sunt (a)
 casus, & fortuita, quæ secundum intentionem Philosophi 2. Physic. re-
 ducuntur ad causas necessarias per se agentes ut priores, scilicet ad natu-
 ram

ram, & intellectum, vel propositum invenimus ergo nullum est per se agens eius
 nullum erit agens: sed cuius non est finis, eius non est aliqd per se agens:
 ergo ipsum est inefficibile: & tunc ultra, ut supra ostensum est de causa
 prima effectiva. Tertia conclusio est. Quod primum finitivum est actu
 existens, & alicui naturæ necessario actu existenti convenit esse primitas.
 Probatur sicut tertia conclusio de primo effectivo in prima via. Corollari-
 um. Sequitur quod primum finitivum est ita primum, quod impossi-
 bile est, aliqd esse eo prius: & probatur, ut corollarium in via prioris
 demonstratio.

Conclusionibus tribus de utroque ordine causalitatis extrinsecæ jam
 positis, propono tres similes de ordine eminentiæ. Prima conclusio est
 ista. Aliqua natura eminentis, est simpliciter prima secundum per se ratio-
 nem. Hoc patet in ordine essentiali, quia secunda in Aristotelem, forma
 se habent sicut numeri, 8. Met. in hoc ordine statim, quod probatur
 illis quinque rationibus, quæ de statu in effectivis sunt superius adductæ.
 Secunda conclusio est ista. Suprema natura est incausabilis. Probatur,
 quia est infinita: nam finibile excellit a fine in bonitate, & per conse-
 quens in perfectione. Et ultra, igitur est inefficibilis, & ultra, ergo
 incausabilis. Consequentia ultimarum probatur sunt in secunda conclusione
 de primo effectivo. Item, quod supra natura sit inefficibilis, probatur:
 nam omne efficibile, habet aliquam causam essentialiter ordinatam,
 sicut patet ex probatione ipsius B, in conclusione prima de primo
 effectivo: causa autem essentialiter ordinata excellit effectum, igitur si
 esse efficibilis, non esset suprema. Tertia conclusio. Suprema natura
 est aliqd actu existens. Probatur ex præcedentibus, ut tertia de ef-
 fectivo. Corollarium. Aliquam esse naturam eminentiorem, vel superio-
 rem ipsa prima, includit contradictionem: quod probatur, ut corollari-
 um de efficiente, & sine. Nota processum huius quæstionis, qui talis
 est. Prima conclusio est, quod aliqd primum est finitivum est; quæ
 primo probatur confuse, secundo distincte per tres probationes, quarum
 prima quinque modis probatur, & contra eam duæ instantiæ ex-
 cluduntur. Secunda conclusio est, quod illud primum est incausabile.
 Tertia conclusio, quod est primum actu existens: Inde tres conclusio-
 nes similes de fine primo: Inde tres similes de primo eminenti: Inde
 primum efficiens, ex duobus aliis modis primum. Secundæ conclusio-
 nis, idem sic. Primum est una natura: Quæ dupliciter ostenditur: Scilicet,
 Necessè esse; & Quia finitimum; Quia finis ultimus; Quia terminus
 dependentiæ. Inde, secundo articulo principali, primo probatur præ-
 ambula. Et sunt tres conclusiones, inde primum intelligens, & volens
 est: tres rationes, inde intelligere se, idem est essentia primi; inde nul-
 lum intelligere est nisi accidens quatuor rationes: Inde probatur princi-
 pale intentum, scilicet infinitas. Primo, per efficientiam, per contrarietatem
 rationem Arist. 8. Phys. 12. Metaph. Secundo, per cognitionem
 actualium infinitorum, & iuxta hoc ratio intuitiva efficiens. Tertio, per
 rationem finis. Quarto, per rationem eminentiæ.

Quantum ad secundum articulum, dico, quod ista triplex primitas,
 quæ est statim probata de ista quidditate, competit eidem quidditati:
 quod ostenditur duabus conclusionibus sequentibus. Prima est ista.

Quod

Quod primum efficiens est ultimus finis. (a) Secunda est. Quod primum efficiens est primum eminentia, ita quod iste articulus habet duas conclusiones. Prima probatur sic, quia omne per se efficiens, agit propter finem, & primum efficiens agit propter finem priorem: ergo primum efficiens agit propter ultimum finem: sed propter nihil aliud a se principaliter, & ultimatè agit; quia nihil aliud a se potest esse finis eius: ergo agit propter se sicut propter ultimum finem: ergo primum efficiens est ultimus finis.

Secunda conclusio huius articuli probatur sic. Primum efficiens non est univoce respectu illarum naturarum effectuarum, sed æquivoce: ergo eminentius, & nobilius est: ergo primum efficiens est eminentissimum.

Quantum ad tertium articulum dico, quod non tantum ista triplex primatus sic inest eidem nature, quod cui una inest, inest aliæ: sed etiam est ibi talis identitas: quod primum efficiens est tantum unum secundum quidditatem, & naturam. Ad quod ostendendum ostendo, primo quandam conclusionem præambulam, secundo principalem. Præambula est, quod efficiens, quod est primum triplici primatè estentia, est ex se necesse esse. Probatio, quia est positus incausabile: nam contradictionem includit, aliquid esse prius eo in genere cause efficientis, vel finis; & per consequens in genere causationis: quæ ergo est omnino incausabile. Ex hoc arguo sic. Nihil potest non esse, nisi cui aliquid impossibile positive, vel privative potest inesse: sed quod est a se, & penitus incausabile, non potest aliquid inesse, quod est a se, & penitus incausabile, vel privative: ergo, &c. Major patet, quia nullum ens potest destrui nisi per impossibile sibi positive, vel privative. Minor probatur, quia illud impossibile, aut potest esse a se, aut ab alio: si a se, ergo est a se; ergo duo impossibilia sunt simul: vel neutrum erit, quia utrumque destruit esse alterius. Si ab alio, contra; nulla causa potest destrui aliquid ens propter repugnantiam sui effectus ad illud, nisi suo effectui det perfectiorem, & intentius esse, quam sit esse alterius destruentis: nullius autem entis ab alio est nobilius esse a sua causa, quam sit esse entis a se, quia omne causatum habet esse dependens: sed quod est ex se, habet esse independentem. Ex hoc ultra ad propositum, probatur unitas nature primæ: quod est principale intentum in isto tertio articulo, & ad hoc adduco tres rationes. Prima est talis, quia si due nature sunt necessariz esse, aliquibus rationibus propriis realibus distinguuntur, & dicantur A, & B. Iste rationes, aut sunt rationes formaliter necessario essendi, aut non. Si sic, & præter hæc illa duo, per illud in quo conveniunt, sunt formaliter necessaria: ergo utrumque duabus rationibus formalibus erit necesse esse, quod est impossibile, quia cum neutra illarum rationum per se includat aliam, utraque illarum circumscripta esset necesse esse per alteram, & ita esset aliquid necesse esse per illud, quo circumscripto, non minus esset necesse esse. Si vero per illas rationes, quibus formaliter distinguuntur, neutrum formaliter sit necesse, ergo illæ

a 2. Phys. Tex. 49. b 1. Epic. c. 29. b Nihil impossibile est quod est a se inesse potest.

illæ rationes non sunt formaliter rationes necessario essendi: & ita sequitur, quod neutrum includitur in necesse esse, quia necesse esse nihil includit, quod non sit necesse esse. Secundo probatur idem, quia due nature eminentissimæ, non possunt esse in universo: ergo nec duo prima effectiva. Probatio antecedentis, (a) quia species se habent sicut numeri, ex 2. Metaphysic. & per consequens si due non possunt esse in eodem ordine, multo magis nec due possunt esse prima, vel due eminentissimæ. Hoc patet tertio per rationem de ratione finis, quia duo fines virimi, si essent, haberent duas coordinationes, eorum ad se, ita quod illa entia ad illa nullum ordinem haberent, quia nec ad finem illorum: Nam quæ ordinantur ad unum finem ultimum, non possunt ordinari ad alium: quia eisdem causati duas esse causas totales, vel perfectas in eodem ordine, est impossibile: Tunc enim esset aliquid in aliquo ordine per se causa, quod non posset nihil minus esse id perfecte causatum: ordinata ergo ad unum finem nullo modo ordinantur ad alium, nec per consequens, ad illa quæ, ordinantur ad alium: & ita ex his, & illis non fieret unum universum. Hoc etiam quarto confirmatur in communi, quia nulla duo possunt esse terminantia totiter dependentiam, alius cuius eisdem; quia tunc illud terminat dependentiam, quo subiecto non minus terminatur. Illa dependentia, & ita non esset dependentia, ad illud. Sed ad efficiens amens, & ad finem dependant a se essentialiter: ergo nulla due nature possunt esse primo terminantes alia entia, secundum istam triplicem dependentiam præcio: est ergo aliqua una natura terminans entia secundum istam triplicem dependentiam, & ita habens istam triplicem primatè: ergo, &c.

Ostendo esse de proprietatibus relativis primi entis; ulterius ad ostendendum infinitatem illius primæ: per consequens esse de este infinito, procedo sic.

Primo ostendo, quod primum efficiens est intelligens, & volens, ita, quod sua intellectio est infinitum distinctio, & ipsa est sua essentia: & quod sua essentia est representativa infinitum distinctio: & ex hoc secundum, tamquam ex quodam medio, adiungo tamen cum aliis modis, concluditur sua infinitas. Quod autem sit intelligens, & volens, arguo sic. Primum (b) agens est per se agens, quia omni causa per accidens prior est aliqua causa per se, 2. Phys. Sed omne agens per se, agit propter finem, ex 2. Phys. ubi hoc Philosophus vult de natura, de qua minus videtur: ergo primum agens agit propter finem.

Et ex hoc arguitur dupliciter. Primo licet omne agens naturale, præcio consideratum, ex necessitate, & æque ageret, si ad nullum finem ageret, sicut si esset independentes agens: si ergo non agit nisi propter finem, hoc est, quia dependet ab agente amante finem. Tale autem a quo dependet tota natura in agendo, non videtur esse nisi primum efficiens: ergo &c. Secundo (c) principaliter arguitur sic, Si primum agens agit propter finem, aut ergo finis ille movet primum efficiens, ut amatus acti voluntatis, aut ut tantum naturaliter amatus. Si amatus acti voluntatis, habetur propositum; si tantum amatus naturaliter, hoc est falsum, quia non

amat naturaliter alium finem a se, ut grave, centrum; & materia, formam: tunc enim esset aliquo modo ad finem, quia inclinatus ad illum. Si autem tantum amat naturaliter finem, qui est ipse, hoc nihil est, nisi ipsum esse ipsum: hoc enim non videtur salutare rationem caute in ipso. Item arguitur, quasi confirmando rationem iam factam. Primum efficiens dirigit effectum suum ad finem: ergo vel naturaliter dirigit, vel cognoscendo, & amando illum finem. Non naturaliter, quia non cognoscens nihil dirigit nisi in virtute cognoscens: *sapientia enim est prima creatio*, 1. Met. sed primum efficiens in nullius virtute dirigit, sicut nec causat; tunc enim non esset primum: ergo &c. Item, tertio arguitur sic. Aliquid causatur contingenter: ergo prima causa contingenter causat: ergo volens causat. Probatio prima consequentia, quae causa secunda causat in quantum movetur a prima: ergo si prima necessario movet, quilibet alia necessario movetur, & quilibet necessario causat: ergo si aliqua secunda causa contingenter movet, & prima contingenter movebit, quia non causat secunda causa nisi in virtute primae causae, in quantum movetur ab ipsa. Probatio secundae consequentiae. Nullum est principium operandi contingenter nisi voluntas, vel aliquid concomitans voluntatem: quia quodlibet aliud agit ex necessitate naturae, & ita non contingenter: ergo. Contra istam responsum instatur. Et primo contra primam consequentiam arguitur sic: quia nostrum velle posset adhuc aliquid contingenter causat. (a) Item, Philosophus antecedens concessit; scilicet quod aliquid contingenter causatur, & negavit consequens intelligendo de velle Dei; scilicet quod prima causa contingenter causat: posuit enim non propter contingenter Deum velle contingentiam in inferioribus, sed ex motu, qui necessario causatur in quantum uniformis, sed difformitas sequitur in partibus eius, & ita contingentia. Contra secundam consequentiam, si causat contingenter, ergo volens: ista consequentia non videtur tenere, quia aliqua naturaliter mota possunt impediri, & ita oppositum contingenter, & violenter potest evenire. Ad primum dicendum est, quod si Deus est primum movens, vel efficienter respectu voluntatis nostrae, idem sequitur de ipsa, quod de aliis, quia si sine immediate necessario moveat eam, siue aliud immediate, & illud necessario motum necessario movet voluntatem, qui movet ex hoc, quod movetur, sequitur tandem, quod proximum voluntati necessario moveat voluntatem, etiam si illud proximum sit ipsamet voluntas, & erit volens necessario, & ita necessario volens: Et sequitur ulterius impossibile, quod necessario causat quodlibet causatum, & non est aliquid contingens. Ad secundum dico, quod non voco hic *contingenter causatum*, quodcumque non necessarium, vel non semper certum, sed cuius oppositum posset fieri, quando illud sit: ideo dixi, *aliquid contingenter causatur*, & non dixi, *aliquid est contingens*. Nunc dico quod Philosophus non potest negare consequens, salvando antecedens per motum, quia si ille totus motus necessario est a causa sua, quilibet pars eius necessario causatur, quomodo causatur, & inevitabiliter, ita quod oppo-

suum

suum non posset tunc, nec aliter causari: & ulterius; quod causatur per quicquidque partem motus, necessario eum ardet, & inevitabiliter. Vel igitur nihil sit contingenter, id est, evitabiliter causatur: vel primum sic causat immediate, quod posset etiam non causare.

Ad tertium dico: quod si aliquis posset impedire istam, hoc non potest nisi in virtute superioris causae, & ita superior in virtute superioris; & sic usque ad primam causam, quae fit immediatam causam sibi necessario movet, usque ad istam, erit necessitas: ergo necessario impedit, & per consequens non potest alia causa nunc causare. Sic ergo videtur triplici via ostensum, quod primum agens est intelligens & volens, quantum prima est; quod natura agit propter finem, & non nisi quia dependens, & directa a cognoscente finem. Secunda est, quod ipsum primum agens agit propter finem. Tertia quod aliquis effectus contingenter fit quando causatur. (a) Nunc ulterius, quoad conclusiones praerambulas ad infinitatem, primo secundo; quod eius in lectio, & volitio non est aliud ab essentia eius; & primo de volitione ipse ipsius, ut obicitur sic: Causality, & causatio causa finalis; est simpliciter prima secundum Avic. 6. *Metaphysic.* dicentem; quod *si de quolibet causa esset scientia, illa quae esset de causa finali, esset mobilissima*. Ipsa enim quantum ad causalitatem praedicat causam efficientem, quia movet eam ad agendum, & ideo causalitas primi finis, & eius causatio est positus incausabilis; secundum quamlibet causationem in quolibet genere causae: causalitas autem primi finis est movere efficiens primum; sicut amatum ab ipso: quod est idem, quod primum efficiens amare primum finem, quia nihil aliud est obiectum amari a voluntate, quam voluntatem amare obiectum: ergo primum efficiens amare primum finem est positus incausabile, & ita ex se necessario est, & per consequens effectibile: ergo ab aliquo per se efficiente amare finem: ergo primum amare se, esse causatum ab aliquo amore finis, priore ito causato, quod est impossibile. Hoc ostendit Aristoteles 12. *Metaphysic.* (b) *de intelligere* primi. Primo, quia alter primum non erit optima substantia, quia per intelligere est honorabile. Secundo, quia alius esset laboriosa eius continuatio, quia si non est idem illi, erit in potentia contradictionis ad illud, ad illam autem potentiam sequitur labor secundum ipsum. Iste rationes Philosophi posuit declarari. Prima sic. Cum omnis entis in actu primo, perfectio ultima sit in actu secundo, quo conjungitur optimo, maxime si sit actuum; & non tantum factivum: omne autem intellectuale est actuum; & prima natura est intellectualis ex praemissa; sequitur, quod ultima eius perfectio sit in actu secundo: ergo si ille actus non sit eius substantia, substantia eius non erit optima, quia aliud est suum optimum. Secunda ratio potest declarari sic. Potentia est univocum receptiva est potentia contradictoria, cum ergo haec non sit huiusmodi:

I 2

ergo 4

a Resolutio rationum concl. 1. Cap. ult. b Tex. 51. Notationem Phil. de potentia cop. reddidit. Lat. propinquam, quam remota contra properverientes.

ergo, &c. Sed secundum Aristotelem, nec illa est ratio demonstrativa, sed tantum probabilis. Aliter ostenditur (a) propositum ex identitate potentiae, & obiecti in se sic. Potentia, & obiectum sunt idem, ergo actus est eis idem. Sed consequentia non valet. Infinita, Angelus intelligit se, & amat se, & tamen actus Angelus amandi, & intelligendi non sunt idem substantiae eius. Haec conclusio secunda, videlicet, quod essentia Dei eadem sit, quod voluit sui ipsius, secunda est ex corollariis: Nam sequitur primo, quod voluntas est idem prima natura, quia velle non est nisi voluntas: ergo illa voluntas, cuius est velle incausabile est incausabilis: ergo &c. Similiter velle intelligitur quasi posterior voluntate: si igitur velle est idem illi naturae, multo magis voluntas. Secundo, sequitur quod intelligere se est idem illi naturae, quia nihil amatur nisi cognitum: ergo si amare se est, ex se necesse esse, sequitur quod intelligere se, est ex se necesse esse. Et similiter intellectio est quasi propinquier illi naturae, quam velle. Tertio, sequitur, quod intellectus est idem illi naturae, quae oritur de voluntate, & velle arguitur est. Quarto, sequitur, quod ipsa ratio intelligendi se, velle idem sibi, quia necesse est rationem intelligendi esse ex se necesse esse, si intelligere sit necesse esse: Ratio enim intelligendi se, quasi praesentelligitur ipsi intelligere. Ostendo idem intelligere se, & velle se, quod sit idem essentiae primi, ostendo propositum generatius, scilicet de omni intelligere, & velle ipsius respectu aliorum, quod sit essentiae primi idem, & sit conclusio ista tertia ad infinitatem praesumbit. (b) Nullum intelligere potest esse accidens primae naturae. Probatio, quia de ista natura primo ostensum est, quod ipsa est primum effectivum: ergo ex se habet unde possit quodcumque causabile causare circumscripto quocumque alio, saltem ut prima causa illius causabilis: sed circumscripta cognitione illius non habet unde possit illud causabile causare: ergo cognitio cuiuscumque alterius non est aliud a natura sua. Probatio ultimi assumpti, quia nihil potest causare nisi ex amore ultimi finis velit illud, quia non potest aliter esse per se agens, quia nec ageret propter finem: ipsi autem velle alicuius propter finem, praesentelligitur, intelligere illud: ergo ante primum signum, in quo intelligitur causans, sive volens A, necessario praesentelligitur intelligens A, & ita fit hoc non potest per se efficere, & ita de alijs.

Secundo propositum (c) idem, quia omnis intellectio eiusdem intellectus habet similem habitum ad intellectus secundum identitatem essentialem vel accidentalem, sicut patet de omni intellectu causato, & de intellectuibus, quia videntur perfectiones eiusdem generis: Ideo si alterius habent recipiunt, & omnes: & si aliqua est accidens, & quaelibet, sed aliqua non potest esse accidens in primo, ex precedente conclusione, quia non intellectio sui ipsius: ergo nulla est sibi accidens. Tertio sic: Intelligere, si potest esse accidens, recipiatur in intellectu, ut in subiecto: ergo & in illo intelligere, quod est idem intellectui: & ita perfectus intelligere erit in potentia receptiva respectu imperfectioris, quod est absurdum. Quat-

a 9. Met. l. 17. D. Ibo. 1. parti sum. qu. 14. art. 2. b 12. de. 1. phi. 198. § 1. c Addit.

Quarto sic. Idem intelligere potest esse plurimum obiectorum ordinatum: ergo quanto perfectius, tanto plurimum: ergo perfectissimum, quo impossibile est perfectius intelligi, erit idem omnium intelligibilium. Intelligere primi sic est perfectissimum: ergo idem est omnium intelligibilium, & illud, quod est sui, est idem sibi ex propositione praecedente: ergo, & intelligere omnium est idem sibi. Quinto potest se argui: Ibi intellectus non est nisi quodcumque intelligere: sed ille intellectus est idem omnium, ita quod non potest esse alius alicuius alterius obiecti: ergo nec intelligere aliud, ergo idem est intelligere omnium. Sophisma (a) nec intelligere est identitate aliquorum inter se, absolute concludere identitatem respectu eorum, resp. cuiusque extraneum, ut pat. e. 3. simili. Intelligere est idem quod velle: ergo intelligere ipsum est alicuius: ergo ipsum velle erit eisdem, non sequitur: sed tantummodo sequitur, quod velle est aliquid, quod est eisdem, quia intelligere est aliquid eisdem, ita quod divisi in infecti potest non concludi in propter accidens. Item, intellectus primi habet unum actum adequatum sibi, & cognoscit, quia intelligere se, qui actus est idem unus: igitur non potest habere alium: sed consequentia non valet: exemplum de beato, qui simul videt Deum & alia, etiam videt Deum secundum aliam capacitate suae, sicut de anima Christi ponitur. Adhuc potest videre aliud. Item arguitur. Intellectus iste habet in se per identitatem, perfectionem maximam intelligendi: ergo & omnem aliam. Respondetur, non sequitur, quia alia, quae minor est prima, potest esse causabilis, & idem differe ab incausabili, maxima autem non potest.

Quarta conclusio principalis praesumbit de intellectu, & voluntate Dei ad infinitatem probandum sit illa, Intellectus primi intelligit semper, & distincto actu, & necessario quodcumque intelligibile, prius naturaliter quam illud sit in se. Prima pars probatur, scilicet quod possit intelligere quo tecum per intelligibile sic: Hoc enim est perfectissimum in intellectu possibile distincte, & actu cognoscere quodcumque intelligibile. Immo hoc posse est necessarium ad intellectus rationem, quia omnis intellectus est totius entis communissime sumpti, ut declaratur in dissertatione 3. Nullam autem intellectionem potest habere intellectus primi non eandem sibi, ergo proxima conclusione, ergo casualiter intelligibilis habet intelligere actualem, & distinctam, & hoc idem sibi, & ita semper, & necessario.

Secunda pars, videlicet de prioritare probatur sic. Quia quidquid est idem primo, est necesse esse, sicut patuit prius, sed esse aliorum intelligibilium non est necesse esse: necesse autem esse ex se est prius naturae omni non necessario. Aliter probatur, quia esse cuiuslibet alterius a se, dependet ab ipso sicut a causa; & ex causa est alicuius causabilis necessario includitur cognitio eius ex parte causae: ergo illa cognitio illius, prius est naturae licet ipso esse cogniti.

Utraque etiam pars conclusioni probatur aliter, quia artifex distincte cognoscit omnia agenda antequam fiat, (b) aliter non perfecte operaretur, quia cognitio est mensura, iuxta quam operatur: ergo

a Sophism. a accidentis quid. b Addit.

simul quantum est ex se, habet eminenter omnem causalitatem, qua simul potest in infinita, si simul essent factibilia. Si obijetur, primum, non posse ex se in infinita, quia licet habeat eminentius omnem causalitatem causae secundae, quam fit in causa secunda; tamen non potest ex se in infinita omnium causarum secundarum, quia non est probatum, quod fit totalis unde esset totalis causa, hoc est, unde esset formaliter causa sicut est prima, nihil perfectius esse, quam nunc fit, quando habet unde fit prima causa, tunc enim; Tum etiam, quia ille secunda non requiritur propter perfectionem addendam in causando, quia tunc remotius a prima causa esse per factus, quia perfectionem requireret causam, sed fit requiritur causae secundae cum prima secundum Philosophos, hoc est propter imperfectionem effectus, ut prima cum alia causa imperfecta possit causare imperfectum quod secundum ipsos non potest immediate causare: Tum etiam quia totae perfectiones causarum secundarum eminentius sunt in primo, quam si ipse formaliter sibi insent, si posset in esse. Quod probatur, quia causa secunda proxima prima, totam perfectionem causativam habet a sola prima, ergo totam perfectionem illam eminentius habet prima causa, quam causa secunda habens formaliter ipsam. Consequenter patet, quia prima effectus illius causae secunda, est totaliter causa, & aequivoce. Similiter arguitur de tertia causa respectu secundae, vel respectu primae: si respectu primae, haberet totum perfectionem, quae est formaliter in tertia: sed secunda habet a prima, quod sic continet perfectionem tertiae ex praesentis, ergo prima eminentius habet contra tere eminenter perfectionem tertiae, quam secunda habeat: & sic de omnibus causis, usque ad ultimam concluditur, primam habere eminenter totalem perfectionem causativam omnium, & perfectius, quam si haberet causalitatem omnium formaliter, si esset possibile: & sic videtur dicto modo posse concludere ratio Aristotelis de potentia infinita, quae fuit supra in principio hujus via posita, quae accipitur (a) ex 8. Physic. & 12. Met.

Juxta dictam probationem, (b) quae ex infinitate effectuum, in quas simul potest ipsum primum quantum est ex se, concluditur infinitas virtutis primi, vel virtutum eius infinitas, potest accipi similis de infinitate causarum secundarum sic: Quod si primum haberet in se formaliter causalitatem omnes secundas cum causalitate prima esset infinitas virtutis aliquo modo, quia quantum ex se potest in infinita: ergo multo magis est infinitas habet illas causalitates secundas eminentius, quam formaliter. Sed ad istas duas probationes consequentia Aristotelis potest responderi ad primam concedo, quod ubi quodlibet plurimum requirit aliquam perfectionem propriam formaliter, vel virtualiter in causa; potens in plura esse perfectius, quam potens in pauciora, quia ad minus plures perfectiones formaliter, quae sunt propria illis pluribus habentur virtualiter in tali, & quod plures perfectiones virtualiter habet est perfectius simpliciter, & quod infinitas est infinitas. Sed si

sive simul, sive successive possit causa in plura, quorum non quodlibet requireret propriam perfectionem formalem, vel virtutalem in illa causa, non tibi ex pluralitate potest concludi major perfectio. Si diceret Philosophus in proposito, quia infinita, in qua potest primum, quantum est ex se, tantum ponere in infinita numeraliter, finita autem secundum specificas differentias, & naturas; nunc autem sola distinctio naturae specificae in effecta requirit aliquam perfectionem formalem, vel virtutalem in causa, non autem distinctio numeralis.

Per idem ad secundam probationem, quia causa secunda non sunt infinita specie secundum Aristotelem: ideo habent virtutem omnium illarum non concluditur esse infinitum intensivo. Contra primum; potentius est, quod potest in plura simul, quam quod in pauciora, etia, ubi sunt eisdem speciei: ergo quod simul potest ex se in infinita, est infinitate potentia. Contra secundam; si omnes causas saltem secundae essent formaliter in prima, esset in ea aliqua infinitas virtualiter, saltem extensiva: ergo si sunt eminentius in ea, erit ibi aliqua infinitas, sed non extensiva, quia hoc tollitur per eminentiam; propter quam istae unitive sine distinctione: ergo tunc esset alia infinitas, quam extensiva, & ita infinitas intensiva. Ad primum, oportet negare antecedens, & quod simul ut nihil facit ad majoritatem potentiae, sicut si circa hunc ignem essent specificae infinita corpora in debita approximatione, in omnia simul egeret, sicut mox agit in infinitas partes unius corporis specificae circumdantis. Ad secundum, concluderet, quod Sol esse infinitus, in quo quaecumque causa perpetua, quae potest in infinita indivisa successive: ideo argumentatio, licet videtur probabilis, necessario est sophistica. Respondo ergo sic, quod ista propositio, cui innititur ratio, est falsa, quaecumque ponentur in se infinitatem extensivam, ipsa ubi habentur eminentius ponunt aliquam infinitatem intensivam, falsa est. Ratio, quia eminentius possunt haberi in causa aequivoce. Nec ista potest probari per rationem, quia ut sunt sine omni infinitate, non sunt eminenter respectu suorum inferiorum. Haec enim est falsa, quia eminentia facit unitatem, & ideo non tollit infinitatem materiale extensivam, quae fuit, nec tamen in causa ponit infinitatem intensivam formalem, quia finita formalitas sufficiens continet eminenter infinita materialiter, & extensivam.

Juxta istam v. am efficienter arguitur (a), quod primum habet potentiam infinitam, quae cretivism: nam inter creationis extrema infinita est distantia. Sed hoc antecedens ponitur tantum creditum, ut non esse quali duratione praecedat effectus tamen quasi natura secundum viam Avic. non esse praecedat esse. Antecedens ostenditur, quia si item prima natura post Deum est ab ipso, & non se, nec accipit esse aliquo praesupposito: ergo illud creatur. Sed si accipiendi prius natura, tamen non esse, quam esse, non sunt ibi extrema mutationis, quam causet illa virtus, nec illud efficit requiritur mutari. Sed quidquid fit de antecedente, consequentia non probatur; quia quando inter extrema nulla est distantia media, sed ipsa dicuntur

pra-

præcise distare ratione extrenorum inter se, tanta est distantia, quantum est extremum. Exemplum, Deus distat in infinitum a creatura etiam supra possibili, si qua daretur, non propter aliquam distantiam mediam inter extrema, sed propter infinitatem unius extremi. Ita contradictoria non distant per aliquam mediam, quia contradictoria sunt immediata, ita quod quantumcumque parum recedit aliquid ab uno extremo, statim est sub altero, sed distant propter ipsa extrema inter se. Tanta est igitur illa distantia, quantum est illud extremum, quod est perfectius; illud est finitum; ergo.

Confirmatur, quia posse totaliter super terminum positum huius distantie, est posse supra distantiam, sive super transitum ab uno extremo in aliud extremum; ergo esse posse super illum transitum, non sequitur infinitas, nisi sequatur esse posse totaliter super terminum eius positum, talis terminus est finitus; ergo.

Quod autem dicitur communiter contradictoria distare in infinitum, potest sic intelligi, id est, indeterminate, quia sicut nulla est ita parva distantia, que non sufficiat ad contradictoria, ita nulla est ita magna, etiam nisi esset maior maxima possibile, quam ad illa contradictoria se extendant. Idem igitur eorum distantia infinita, id est, indeterminata ad quantumque magnam, vel parvam. Ex tali enim indeterminate distantia non sequitur consequens de infinita potentia intensiva, sicut nec sequitur ad minima distantiam, in qua salvatur sic infinita distantia, quod enim non sequitur ad antecedens, non sequitur ad consequens.

Ostensio proposito per viam primæ efficientiæ per rationem Philosophi, quia illa prima efficiens infert infinitatem. Sequitur secunda via, hoc, quod est intelligens distincte omnia factibilia, vel intelligibilia.

Arguo sic: Intelligibilia sunt infinita, & hoc actu, in intellectu omnia intelligentes: ergo intellectus illa simul actu intelligens est infinitus: talis est intellectus divinus, ut supra probatum est in conclusionibus de *intelligere* primi. Huius Enthymematis probatio antecedens, & consequens. Antecedens sic: quecumque sunt infinita in potentia, ita quod accipiendo alterum post alterum nullam possunt habere finem: illa omnia simul actu sunt, sunt infinita actu: intelligibilia sunt infinita in potentia respectu intellectus creæti. Satis patet, & in intellectu increato sunt simul omnia intellecta actu, que a creato sunt successive intelligibilia: ergo sunt ibi actu infinita intellecta. Huius syllogismi maiorem sic probat, licet falsis evidens videatur, quia omnia talia acceptibilia, quando sunt simul existentia, aut sunt actu finita, aut sunt actu infinita. Si actu finita, ergo accipiendo alterum post alterum, tandem possunt omnia esse accepta actu, ergo si non possunt omnia actu esse accepta, si actu simul sunt, sunt actu infinita. Consequentiam primi Enthymematis sic probat, quia ubicumque pluralitas requirit, vel concludit infinitam perfectionem, Exemplum, posse ferre. 10. maiorem perfectionem requirit virtus motiva, quam posse ferre. 5. ideo posse ferre infinita concludit infinitam virtutem motivam: ergo in proposito cum *intelligere* A sic aliqua perfectio, & *intelligere* B sic alia perfectio nunquam est *intelligere* citius ipsius A; & B, atque distincte, ut duo

intelligere essent, nisi perfectiones duorum *intelligere* in illo uno eminenter includantur, & sic de tribus, & sic ultra de minimis. Consimiliter etiam de ipsa ratione intelligendi arguitur sicut de intellectu & actu argutum est, quia maior perfectio concluditur in ratione intelligendi: quia pluralitate illorum, quorum est ratio intelligendi distincte, quia oportet quod includat eminenter perfectiones omnium propriarum rationum aliquam perfectionem ponit: ergo infinitatem concludunt infinita. Secundo, iuxta istam viam de *intelligere* primo, propoſitum sic ostendit: causa perfectionis addit in causando non videtur sola posse sine secunda ita perfectum effectum causare, sicut ipsa cum secunda; quia causalitas sola primæ causæ diminuta est respectu causalitatis ambarum: ergo si illud, quod natum est esse a causa secunda, & prima simul, sit multo perfectius a sola prima, causa secunda nihil perfectionis ad se primæ: si dicitur finitum omni huius additum, ad hanc aliquam perfectionem: ergo tamen prima causa est infinita. Ad propositum, & notitia cuiuscumque objecti natum est gigni ab ipso sicut a causa proxima, & maxime illa, que est visio, sive intellectio intuitiva: ergo illa alicui intellectui inest sine actione quantumvis talis objecti, sed tantummodo ex virtute alterius objecti prioris, quod natum est esse causa primæ respectu talis cognitionis; sequitur, quod illud objectum superius est infinitum in cognoscibilitate, quia infertur nihil sibi addit in cognoscibilitate. Tale objectum superius est natura prima, quia ex sola presentia eius apud intellectum primum: nullo alio objecto concitante, est notitia cuiuscumque objecti in intellectu eius, sicut probatur supra in conclusionibus de *intelligere* primi. Igitur nullum aliud intelligibile aliquid sibi addit in cognoscibilitate: ergo est infinitum sic: ergo & in entitate, quia unumquodque sicut ad esse se habet, sic ad cognoscibilitatem, ex 2. Met.

Tertia via ex parte finis arguitur sic: Voluntas nostra omni finito aliquid magis potest appetere, & amare, sicut intellectus intelligere, & quod plus est, videtur inclinatio naturalis ad summam amandum bonum infinitum. Nam inde arguitur inclinatio naturalis ad aliquid in voluntate, quia ex se sine habitu prompte, & dicitur ab illic: vult illud voluntas libera. Ita videtur, quod experitur de actu amandi bonum infinitum: imo non videtur voluntas in alio perfecte quietari, & quomodo illud non naturaliter odit si esset opportum (in objecti, sicut naturaliter odit non esse, secundum Augustinum de *libero arbitrio* cap. 6. Videtur enim quod si infinitum repugnaret bono, quod nullo modo voluntas quietaretur in bono, sub ratione infiniti, nec in illud facilius tenderet, si ut nec in repugnans suo objecto. Constat namque ista ratio in sequenti via per simile de intellectu.

Quarta via ex parte eminentiæ arguo sic. Eminentissimo impossibile est aliquid esse perfectius, sicut prius patuit: finitum autem non est impossibile aliquid esse perfectius: quare, &c. Minor probatur, quia infinitas non repugnat enti: omni finito maius est infinitum: quare, &c.

Aliter arguitur, & est idem. Cui non repugnat infinitas intensiva, illud non est summe perfectum; nisi sic infinitum: quia si est finitum, potest

questionem, quæ querit de modo cognoscendi istam, *Deus est*: & quantum additum: primum assigno rationem propositionis per se nota, & dico sic, quod cum dicitur *propositio* per se nota, *ly, per se*, non excludit quamlibet causam, & ratio non excludit terminos propositionis. Nulla enim propositio per se nota est exclusiva notitæ terminorum, quia principia prima cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus: sed excludit quæcumque causam, & ratio, quæ est extra per se conceptum terminorum propositionis per se nota. Dicitur igitur, *propositio per se nota, quæ ex terminis propriis, qui sunt aliquid eius, ut sunt ejus, habet veritatem evidentem*. Et non propter aliquid aliud, quod sit extra terminos proprios habet evidentiam, sed ex se tantum, ut *omne totum est majus usque parte*. Uterius, qui sunt illi termini proprii, ex quibus debet esse evidens? Dico, quod quod hoc, alius terminus est distinctio, alius distinctio. Et hoc vice accipiuntur termini propositionis pro vocibus significativibus, sive pro conceptibus significatis: quod probat ex 1. Posteriorum: quia quod quid est alterius extremi, est medium in demonstratione: ergo altera præmissarum non dicitur a conclusione, nisi sicut distinctio a distinctione, & tamen præmissa est principium per se notum. Conclusio autem non est per se nota, alius terminus est distinctio a rationem propositionis per se nota, alius terminus est distinctio a distinctio. Quia si esset idem conceptus distinctionis, & distinctio, in demonstratione potissima esset petitio principii. Item tunc essent ibi duo termini tantum, quod est falsum.

Hoc probatur (a) secundo sic per Aristotelem 1. Physic. Quod nomina subsistent ad distinctionem hoc, quod totum ad partes, id est, quod nomen est prius notum distinctionem. Ex hoc arguitur, impossibile est eundem conceptum esse priorem, & posteriorem haberi, & non haberi de eadem re: sed idem potest prius concipi secundum nomen, quam secundum distinctionem: nomen autem consule importat, quod distinctio distinctio, quia distinctio dividit in singularia: ergo conceptus quidditatis, sicut importat per nomen consule, est prius notum naturaliter, quam conceptus *est*, ut importat distinctio distinctio per distinctionem, & ita alius conceptus, & aliud extremum.

Ex duobus declaratis infero propositionem sic. Cum propositio sit per se nota, quæ ex propriis terminis habet evidentem veritatem, & alii termini sunt conceptus quidditatis, distinctio, ut importatur per distinctionem, & conceptus quidditatis consule, ut importatur per nomen; sequitur, quod propositio non est per se nota quidditate consule accepta, quæ non est nota, nisi eadem distinctio concipiatur per distinctionem. Hæc etiam eadem conclusio probatur, quia alias quamlibet propositio, quæ est vera in primo modo, ut homo est animal, & corpus, usque ad substantiam, est per se nota, quod tamen non est verum. Nam si ratio utriusque extremi assignatur ex rationibus extremorum distinctio conceptis, apparet manifestum, quod utrum extremum includit aliud. Similiter alias quamlibet propositio est per se nota in scientiis specialibus, quam Metaphysicus potest habere per se notam ex distinctionibus

bus extremorum: quod non est verum, quia Geometer non utitur aliquibus principii tantum per se notis, nisi quæ habent evidentem veritatem ex terminis consule cognitis, puta concipiendo lineam consule; evidens est, quod linea est longitudo quæ latitudine, non concipiendo adhuc distinctio, ad quod genus pertinet linea, & sicut considerat Metaphysicus. Alias autem propositiones, quæ Metaphysicus potest cognoscere, puta quod linea est species quantitativæ distinctio contra superficiem, & corpus, & hujusmodi propositiones non habent Geometer pro per se notis. Patet hoc tertio: Quia bene stat demonstratio aliterius predicari de distinctio cum hoc, quod illud predicatum sit per se notum de distinctione, sicut habere tres, est demonstrabile de triangulo cum tamen notum sit per se de eius distinctione, quod omnis figura plana, &c. Est igitur omnis, & sola illa propositio per se nota, quæ ex terminis sic conceptis, ut sunt ejus termini, nata est habere evidentem veritatem in complexione.

Ex hoc patet, (a) quod non est distinguere inter propositionem esse per se notam, & per se notabilem, quia idem sunt. Nam propositio non dicitur per se nota, quia ab aliquo intellecta cognoscatur: per se nota enim si nullus intellectus actu cognosceret, nulla propositio esset per se nota, sed dicitur per se nota, quia quantum est de natura terminorum, nata est habere evidentem veritatem contentam in terminis, etiam in quocumque intellectu concipiente terminos: si tamen aliquis intellectus non concipiat terminos, & ita non concipiat propositionem, non minus est per se nota, quantum est de se: & sic loquimur de propositione per se nota. (b) Ex his patet, quod nulla est distinctio de per se nota in se, & in nobis, quia quæcumque est in se, & per se nota, cuiusque intellectui est per se nota, licet non actu cognita, tamen quantum est ex terminis est evidenter nota, si termini concipiuntur.

Sicut patet (c) de syllogismo perfecto, qui nullius indigeat, ut appareat necessarius. Item, propter idem non valet illa distinctio, quod aliquid est (d) per se notum sapientibus, vel insipientibus; quia hoc totum pertinet ad conceptionem terminorum, quæ præsupponitur ad in elictum propositionis per se nota. Licet sic distinguat Boetius in Hebræis dicitur commensurans conceptionem. Sed vel non est idem propositio per se nota, & consonantia animi conceptio: vel iste intelligit de conceptis, non de conceptibus conceptionem. Sed quæcumque sit distinctio distinctio val. e. (e) quod aliquæ sunt per se notæ primi ordinis, aliquæ secundi; quia quæcumque per se notæ propositiones conceptis terminis propriis, sicut sunt termini ejus, habent evidentem veritatem in ordine suo.

Ex his ad questionem dico, quod propositio illa est per se nota, quæ conjungit ista extrema, esse & essentiam divinum, ut est hæc, sive Deus, & esse sibi proprium.

Quomodo (f) Deus videt illam essentiam, & esse sub propriissima

ad proprietates respectivas Dei ad creaturam, vel in quantum terminat respectus, & dependentias creaturarum ad ipsum. Ex secundo articulo habetur quadruplici via, quod illud primum est infinitum. Primo, videlicet, quia primum efficiens. Secundo, quia primum cognoscens omnia cognoscibilia: & propter secundam viam praeinitiebatur conclusionem quatuor de *intelligere* primi. Tertio, quia finis utrius. Quarto, quia eminentissimum. Iuxta primam viam exclusi est quaedam via inultus de creatione: Iuxta secundam tangitur alia via de perfectione primi objecti in intelligibilitate. Iuxta quartam exponitur ratio *Auslma* *Prisju* 2. quae fiat in hac propositione, *quae majus cogitari non potest, illud est*. Ultimo excluditur via inultus ex immaterialitate inferens in naturam, itaque jange conclusiones duorum articulo- rum principalium sic. Aliquod ens tripliciter primum in entibus est sic in actu: sicut triplex primum in entibus est infinitum: ergo aliquid infinitum ens actu existit: & in hoc probatum est esse de Deo quantum ad illud absolutum, quod est primum perfectione omnium a nobis conceptibilium de Deo, sicut dicitur 3. *dist.* (a) & per consequens probatum est esse Deum, quantum ad conceptum perfectissimum conceptibilem vel possibilem a nobis haberi de Deo.

Ad primum argumentum primae quaestio- nis principale, dico (b) quod causa infinita activa ex necessitate naturae non comparatur sibi aliquid contrarium, sive sit ei contrarium formaliter, scilicet secundum aliquid, quod convenit sibi essentialiter, sive virtualiter, scilicet secundum rationem effectus sui, quem virtualiter includit: Utrouque enim modo impeditur quodlibet impossibile suo effectui, sicut arguitur est prius: Deus autem est loquere & voluntarie agens respectu omnium, quae sunt extra ipsum, & idcirco comparatur malum. Contra. Nunquid Philosophi ponentes Deum agere ex necessitate naturae non ponebant esse aliquid malum in universo? Respondetur, sicut patet probando Deum esse agens per cognitionem, non potuit tunc salvare aliquid malum posse fieri contingenter in universo, sed tantum quod unus ordo causarum produceret aliquid, quod esset receptivum alicuius perfectionis, alius autem ordo de necessitate produceret oppositum illius perfectionis; ita quod illa perfectio, quae potest tunc induci concurrentibus omnibus causis, licet absolute productum ab aliquibus, consideratum secundum rationem suae speciei, esset receptivum illius perfectionis, cuius oppositum necessario evenit. Quid autem Philosophi possunt dicere de libero arbitrio nostro, & malitia motus, dicendum est aliis. Ad secundum dico, quod consequentia non valet. Ad probationem consequentiae dico, quod non est similis incompossibilitas dimensionum in replendo locum, & essentiarum in simul essendo: non enim una entitas se replet totam naturam entitatis, quin cum ista alia entitas possit stare. Hoc autem non debet intelligi de repletionem locali, sed quasi commensurationem essentiali: sed una dimensio replet eundem locum secundum ultimum capacitatis suae, & ideo alium non potest esse cum eo replens locum, sed bene potest esse cum eo alium

cor-

corpus non replens locum. Ita quae una entitas simul potest esse cum alia, sicut potest respectu loci, cum corpore replente locum, aliud corpus esse, non replens locum. Similiter, alia consequentia non valet, quia corpus infinitum, siellet cum alio, fixaret totum majus utroque, ratione dimensionum; quia dimensiones altioris corporis essent aliae a dimensionibus corporis inferioris, & ipsidem rationis cum eis, & ideo totum majus esset, propter diversitatem dimensionum; & totum non majus, quia dimensio infinita non potest excedi. Hic autem tota quantitas infinita perfectionis nullam recipit additionem in ratione talis quantitatis, ex coexistentia alicujus finiti secundum talem quantitatem. Ad tertium argumentum dico, quod consequentia non valet, nisi illud quod demonstratur in antecedente, a quo illa separantur, sit finitum. Exemplum. Si esset aliquid ubi infinitum per impossibile, & corpus infinitum replet illud ubi: non sequeretur, Hoc corpus est hic, ita quod non alibi: ergo est finitum secundum ubi, quae ly (*hic*) non demonstrat nisi infinitum, ita secundum Philosophum, si motus esset infinitus, & tempus infinitum, non sequitur. Ite motus est in hoc tempore, & non in alio: ergo est finitum secundum tempus. Ita ad probationem, oportet probare illud, quod demonstratur per hoc, esse finitum: quod si assumatur, patetur conclusio in praemissa. Ad ultimum dico, quod Philosophus infert motum in non tempore: ex hoc antecedente, quod potentia infinita est in magnitudine: & intelligit in consequente moveri proprie, ut distinguatur contra mutationem: & hoc modo consequens includit contradictionem, & etiam antecedens secundum eum. (a) Qualiter autem teneat haec consequentia, sic declaro: Si est infinita potentia, & agit ex necessitate naturae: ergo agit in non tempore: quia si agit in tempore, sit illud tempus A: & accipitur alia virtus finita, quae agit in tempore finito: & sit illud tempus B. (b) Augmentetur autem virtus finita secundum proportionem illam, quae est B, ad A: puta si A est centumplum, vel milleplum, ad B. accipitur virtus, quae sit centupla vel millecupla ad illam virtutem unitam datam. Igitur illa virtus sic augmentata movetur in A tempore, & ita illa, & infinita movetur in equali tempore, & agit impossibile, si virtus infinita movetur secundum ultimum potentiae suae, & necessario. Ex hoc igitur, quod virtus illa est infinita, sequitur quod si agit ex necessitate naturae, agit in non tempore. Ex hoc autem, quod ponitur in antecedente, quod est in magnitudine, sequitur quod si agit circa corpus, quod proprie moveat illud corpus, quae virtutem in magnitudine, vocat Philosophus virtutem extensam per accidentia, talis autem si ageret circa corpus, habet partem illius corporis diversissime distantem respectu ejus, puta unam partem corporis propinquioris, & aliam remotiorem, habet etiam resistentiam aliquam in corpore circa quod agit: quae duae causae, scilicet resistentiae, & diversa approximatatio partium mobilis ad ipsum movens, faciunt successione esse in motu, & corpus proprie moveri: ergo ex hoc quod in antecedente illo ponitur virtus in magnitudine, sequitur quod proprie movebit, & ita jungendo ista duo simul, quod est *infi-*

ni-

a Quae. 1.

b Ad argum. 1. in prin. q. 1.

a Vide 4. Ph. tex. 78. v. 8.

b Phys. 1. 79. v. qd fin. 7. Phys.

nitum, & in magnitudine, sequitur quod proprie movebit, & in non tempore: quod est contradictio. Sed istud non sequitur de virtute infinita, quia non est in magnitudine: ipsa enim licet in non tempore agat, si necessario agat, quia hoc sequitur ad infinitatem: tamen non proprie movebit, quia non habebit in passio illas duas rationes successiones. Non igitur vult Philosophus, quod infinita potentia proprie moveat in non tempore, sicut argumentum prae dicit; sed quod infinita potentia in magnitudine proprie moveat, & in non tempore, quae sunt contradictoria. Et hoc sequitur, quod antecedens includit contradictoria, scilicet quod vult infinita sit in magnitudine. Sed tunc est dubitatio, cum potentiam motum primi ponat in finitam, & naturaliter agentem, videtur sequi, quod necessario ageret in non tempore, licet non moveat in non tempore, imo, tunc nihil movet, prae ostendendo: & quod hoc sequitur, patet, quia istud prius probatum fuit per rationem potentiae infinitae necessario agentis. Respondet Comm. 12. Metaph. quod praeter primum movens, quod est infinita potentia, requiritur movens conjunctum potentiae finitae, ita quod ex primo movente sit infinitus motus: & ex secundo sit successio, quae aliter non posset esse successio nisi concurreret illud movens finitum, quia si solum infinitum ageret, & ageret in non tempore. Istud in probatur *dissinct. 3. qu. ult.* Ubi in hoc arguitur contra Philosophos, qui ponunt primum agere ex necessitate quodlibet, quod immediate agit: sed Christiani non est argumentum difficile, quia dicitur Deum contingenter agere: Ipsi enim possunt facillime respondere, quia si virtus infinita necessario ageret secundum ultimum sui, & ita in non tempore, quidquid immediate agit: non tamen virtus infinita contingenter, & libere agens: sic enim in potestate ejus est agere, & non agere; ita in potestate ejus est agere in tempore, & agere in non tempore: & ita facile est salvare primum ens movere corpus in tempore, licet sit infinita potentia: quia non necessario agit secundum ultimum potentiae suae, quantum scilicet posset agere, nec in tam brevi tempore, in quo breviori non posset agere.

Q U A E S T I O T E R T I A.

An tantum sit unus Deus?

Quaeritur tertio an sit tantum unus Deus. Et quod non, arguitur 1. ad Cor. 8. *Siquidem sunt Damini multi, & Dei multi.* Item sic Deus est, ergo Dei sunt. Probatur consequentia, quia singulare, & plurale idem significant, licet differant in modo significandi: ergo includunt idem praedicatum proportionally acceptum: ergo sicut singulare includit singulare, ita plurale includit plurale. Praeter a secundo, quia sicut Deus est, quo majus cogitari non potest: ita Dei sunt, quibus majores excogitari non possunt: illa autem quibus majora cogitari non possunt, sunt in esse: quia videtur, quod si non essent in esse, majora possunt eis cogitari. Praeterea. Omne ens per participationem traditur ad ens tale per essentiam: sed individua in quacunque specie creata, sunt entia per participationem, alioquin non essent multa: ergo to-

ducentur ad aliquid tale per essentiam: ergo est aliquis homo per essentiam, & aliquis bos per essentiam: sed quodquid est per essentiam, & non per participationem, est Deus: ergo, &c. Praeterea. Plura bona sunt meliora paucioribus bonis: sed quaecunque meliora sunt ponenda in universo; ergo, &c.

Contra Deut. 6. *Audi Israel, Dominus Deus tuus unus est.* Et Isa. 3. *Extra me non est Deus.*

Arguitur ad hoc per Philosophum 12. Met. Si duo, aliter haberet maioriorem. Et ibidem in fine. *Non bonum pluralitas principantium, unus ergo Princeps.* Et Dam. c. 5. ponit tres rationes, quae sunt: *Iste Deus caret illo, & ille differt ab isto.* Secunda: *Neuter ubique.* Tertia: *Male vergerent, & hoc concordat cum secunda Philosophi.* Item. *Magister. Aiter superfluet. Item: Unius est principium dualitatis, & unius multitudinis.* Propositione 10. Proclus. Item. *Quomo lo conveniret simul genere, vel specie? Utrouque modo sequitur compositio.* Et hoc concordat cum prima ratione Philosophi. In ista questione ponendo hunc conceptum Dei. Necessario esse a se, vel independens secundum esse, vel ens increatum, vel primum movens immobile, patet tractari opinio Aristotelis de Intelligentiis. Si sic, sunt Dei, ut quo habetur *diss. 8. q. 5.* De quibus conceptis affirmatio non demonstratur: Si secundum Arist. unus movet motu diurno, & alius Zodiacum, & utroque a se: Sed hoc solvitur, ponendo hunc conceptum, vel descriptionem Dei. *Ens infinita intellectualitatis, & voluntatis, bonitatis, & potentiae. Ens necessarium a se.* Unde ante istam questionem probata sunt hoc omnia, de Deo scilicet. Aliquid ens esse primum omnino, triplici primitate ostensa questione praecedenti: & illud esse, necesse esse, & infinitum. Et idem de intellectu, & voluntate, & potentia ibidem sic hic non petitur.

In ista questione conclusio est certa. (a) Sed dicunt aliqui, quod haec conclusio non est demonstrabilis, sed tantum accepta per fidem; & ad hoc auctoritas Rabbi Moysi *lib. 3. cap. 6.* quod unitas Dei accepta est a lege. Hoc etiam arguitur per rationem, quia si per rationem naturalem posset cognosci Deum esse unicum, ergo posset naturaliter cognosci Deum ex se esse singularem: ergo posset cognosci naturaliter singularitatem Dei, & essentia Dei, ut singularis: quod falsum est. Et contra praedicta in questione de subiecto Theologie.

Videtur tamen, quod ista veritas possit ratione naturali ostendi; & hoc sumendo viam. Primo ex infinito intellectu. Secundo, ex infinita voluntate. Tertio, ex infinita bonitate. Quarto, ex ratione infinitae potentiae. Quinto, ex ratione infinitae absolute. Sexto, ex ratione *necessae esse.* Septimo, ex ratione omnipotentiae. Prima via ex parte intellectus infiniti arguitur primo sic. Intellectus infinitus cognoscit quodcumque intelligibile in se, quia totum ens tantum intellectus finitus hoc potest licet non perfectissime, nec simul, ergo si sint duo, *Dij, sicut A, & B:* A ergo cognoscet B, perfectissime, quantum scilicet B est cognoscibile, sed hoc est impossibile. Probatio, quia aut cognoscit B per essentiam B, aut non: si non, & B est

Tom. I.

K

co

cognoscibile per essentiam: ergo A non cognoscit B perfectissime, quantum scilicet B est cognoscibile: nihil enim cognoscibile per essentiam perfectissime cognoscitur, nisi cognoscatur per essentiam suam, vel per aliqui perfectus includens essentiam suam, quam ipsa sic in se: essentia autem B in nullo perfectius includitur, quam in B: quia tunc B, non esset Deus. Si autem cognosceret B per essentiam ipsius B, ergo actus ipsius A est posterior naturaliter essentia ipsius B, & ita A non est Deus. Quod autem actus ipsius A sit posterior ipso B, proba, quia omnis actus cognoscendi, qui non est idem objecto, est posteriori objecto: neque enim prior, neque simul natura est actus cum objecto alio ab actu, quia tunc actus posset intelligi sine objecto, sicut et converso. Si dicitur quod A intelligit B, per essentiam ipsius A, quae simillima est ipsi B, aut quod A, intelligit B, in ratione speciei communis ipsi A & ipsi B. Contra. Neutra responsio salvat, quod A intelligat B perfectissime, & per consequens non est Deus, quia cognitio alicuius in simili tantum, sive in universalitate non est cognitio perfectissima, & intuitiva ipsius rei in se: & ita non cognoscit B intuitive, & perfectissime, quod est propositum. Secundo ex parte intellectus arguitur sic. Actus aliquis non potest habere simul duo objecta adaequata: A est objectum adaequatum suae intellectio, & B esset adaequatum eidem, si posset intelligere simul perfectio A & B: ergo impossibile est quod A intelligat unica intellectioe simul perfectio A & B: si A habet duas intellectioes realiter distinctas, ergo non est Deus. Major patet, quia aliquis actus adaequatur alicui objecto, quo subtracto non minus quietaretur potentia, & adaequaretur, & ita frustra esset tale objectum.

Quantum ad secundam viam arguitur sic. (a) Voluntas infinita est recta: ergo diligit quodlibet diligibile, quantum est diligibile. Si igitur B est infinitus Deus, est diligibilis in infinitum, cum sit bonum infinitum; & infinita a voluntate potest se diligere: ergo voluntas A diligit B infinite: sed hoc est impossibile, quia A naturaliter plus diligit se quam B. Probatio: quodlibet enim naturaliter plus diligit esse suam, quam esse alterius, cuius nihil est, ut pars, vel effectus: A autem nihil est ipsi B. nec ut pars, nec ut effectus: ergo plus diligit A se naturaliter, quam ipsum B: sed voluntas libera quando est recta, conformatur voluntati naturali, aliquando voluntas naturalis non esset semper recta: ergo A si habet voluntatem liberam rectam, actu diligit plus diligit se, quam B: ergo non B infinite.

Secundo, sic de voluntate. Aut A fruitur B aut uritur: si uritur eo: ergo A habet voluntatem inordinatam: si fruitur B, & fruitur A, ergo A est beatus in duobus objectis, quorum neutrum dependet ab alio: quia sicut A est beatus in se, sic & in B, sed consequens est impossibile, quia nihil potest esse beatus eum in duobus objectis beatificantebus totalibus. Probatio, quia utroque actum destructo nihilominus esset beatus: ergo in neutro est beatus. Videtur etiam rationabile, quod quietetur in uno objecto adaequato, non possit in objecto alio quietari: De tertia via, scilicet de ratione inveniuntur tria, arguo sic. Voluntas ordinata potest appetere

tere maius bonum, & magis amare maius bonum: sed plura bona infinita, si sint possibilia, plus donitatis includunt quam unum infinitum: ergo voluntas ordinata: posset plus amare plura bona infinita, quam unum, & per consequens in nullo uno bono infinito quietaretur: sed hinc est contra rationem boni, quod sit infinitum, & non quietativum cuiuslibet voluntatis. Quoniam ad quartam viam, scilicet de infinita potentia, arguatur. Non possunt esse duae causae totales eiusdem effectus, in eodem ordine causae: sed infinita potentia est causa totalis respectu cuiuslibet effectus in ratione primae causae: ergo non alia potentia potest esse causa in ratione causae primae respectu alicuius effectus: & ita nulla alia est causa infinita in potentia. Primam propositionem proba, quia si tunc aliquid esset causa, alicuius a quo illud non d. p. nd. r. Probatio: A nullo aliquid dependet essentialiter, quia non existens, nihilominus esset: sed si C. habet duas causas totales, A, & B, & in eodem ordine causae, & vtroulibet eorum non existentem, nihilominus esset ipsum C. ab altera eorum; quia non existente A, nihilominus esset C, ab ipso B: & non existente B, nihilominus esset ipsum C, quia ab ipso A. Iuxta idem arguitur de unitate causarumque primi, in quatuor. Quae primarie praedicta: nihil enim excellens exceditur a duobus primis finibus: essent enim aliquid ad finem, quo non existente nihilominus esset finitum, ut prius argutum est: & esset aliquid excellentius essentialiter ab aliquo, quo non existente nihilominus haberet essentialiter excedens, quo non esset essentialiter, & a quo acciperet suam perfectionem essentialiter, quod est impossibile: ergo impossibile est alicuius finitum duos fines primos esse, vel alicuius excellentius duo prima eminentia esse.

De quinta via (a) dico, quod infinitum absolute non potest excedi, & arguo sic. Quicumque perfectio potest numerari in diversis, plures perfectiones habet in pluribus, quam in uno: sicut dicitur de Trinitate. cap. 1. ergo infinitum in pluribus omnino numerari non potest. Constat uterque extensio in intentionem, quot in quantum, discreta in continuationem.

De sexta via primo arguo sic. Species plurificabilis in individuis, non determinatur ex se ad certum numerum individuum: sed quantum est ex se, compatitur infinitate in individuum, sicut patet in speciebus omnibus corruptibilibus: ergo si ratio *necessesse esse* sit plurificabilis in individuis non determinatur se ad certum numerum, sed compatitur infinitatem, quantum ex se est: sed si possent esse infinita *necessesse esse* sunt infinita *necessesse esse*: consequens est falsum: ergo antecedens ex quo sequitur. Secundo arguo sic, iuxta istam viam. Si sunt plura *necessesse esse* aliquibus perfectionibus realibus distinguuntur: sunt perfectiones istae A, & B. tunc sic: aut ista duo distincta per A, & B; sunt formaliter *necessesse esse* per A, & B. aut non: si non, ergo A. non est formalis ratio necessario essendi, nec B: ergo per consequens nec includens A est nec esse esse. Probatio, quia includit aliquam entitatem; quae non est necessitas formaliter essendi, nec necessaria ex se: si autem illa sunt formaliter *necessesse esse*

esse per A, & B. & prater hanc utramque est necesse per illud, in quo convenit unum cum alio: ergo utramque habet in se duas rationes, quarum utraque formaliter est necesse esse: sed hoc est impossibile, quia nec utra illarum includit alteram. Verbaliter igitur illarum circumscripta, esset talis necesse esse per reliquam, & ita esset aliquid formaliter necesse esse per rationem aliquam, quia circumscripta nihilominus esset necesse esse, quod est impossibile. (a) De septima via scilicet de omnipotentia. Videtur, quod illa non fit per rationem naturalem demonstrabilis, quia omnipotentia (ut alias patebit) non potest concludi ratione naturali, ut Catholici credunt omnipotentiam, nec concluditur ex ratione infinita potentia: Tamen ex omnipotentia credita arguitur sic propositum. Si A est omnipotens, ergo potest facere circa quodcumque aliud, ipsum esse vel non esse, & ita potest destruere B, & ita fieri B nulli potens: ergo B non est Deus. Ista ratio non valet, quia B non est obiectum omnipotentia ipsius A, quia omnipotentia pro obiecto respicit possibile: B autem ponebatur necessarium sicut A. Ideo ex omnipotentia credita arguitur aliter sic, declarando rationem Ric 2. de Trin. cap. vii. Omnipotens sicut suo velle potest producere omne possibile, ita suo nolle potest impedire, vel destruere omne possibile, si iam habet esse: A ergo omnia possibilis pot. si suo velle, in esse producere: non autem est necesse quod B. velit omnia illa esse, sed potest nolle illa esse que A vult: & quia voluntas B, se habet contingenter ad illa, que vult. A sicut voluntas A. ad illa que B. vult: si est Deus. Si autem B. nolit illa esse, ergo nullum eorum est. Igitur si sint duo omnipotentes, uterque illorum faceret alterum nullipotentem, non destruendo, illum, sed faciendo, vel prohibendo per suam nolle esse volitorum ab alio. Quod si deus somnando, quod concluditur in voluntate sua, & quavis de hoc nulla fit necessitas, sed quasi eecordat pacta.

Adhuc proba, quod neuter eorum erit omnipotens: Nam si A. est omnipotens, potest producere suo velle quodcumque aliud possibile volitum a se. Ex hoc sequitur quod B. nullum eorum potest producere suo velle, & ita non est omnipotens. Quod hoc sequatur, patet ex quarta via; & quia impossibile est duas causas esse totales unius effectus; quia ex quo causatus est ab una, impossibile est, quod sit ab alia. (b) Argumenta quedam aliorum ad conclusionem predictam nolo hic adducere, quibus non oportet iniri; quia sunt solubilia, & aequo forsitan conclusio unum esse Angelum in una specie, si Angelus est simplex in essentia: sicut aut si concludunt, non tamen ex naturaliter nobis nos; nec oportet illa adducere ut solvenda; quia non sunt contra conclusionem quam teneo.

Ad illa, que sunt pro alia opinione, respondeo ad auctoritatem Rabbi Moyse, dico, quod populus Judaicus fuit rudis, & promus ad idololatriam: ideo indignus instrui per leges de unitate Dei licet, per rationem naturalem poterat demonstrari, ita etiam acceptum est a lege, quod Deus sit Exod 3. Ego sum qui sum. Et Apostolus ad Hebræos dicit,

a 42. Dist. unum primum & in quodam q. 7. b secundum Damasc. Magist. sent. D. Tho.

cit, quod oportet accedentem ad Deum credere, quia est; & tamen non negatur Deum esse, esse demonstrabile: ergo puri ratione negandum non est posse demonstrari Deum esse unum, licet acceptum sit a lege. Illa etiam que possunt demonstrari, nisi est communicari trad: per viam auctoritatis, & propter negligentiam communitatis in inquirendo veritatem, & propter impotentiam intellectus, & propter errores inquirentium per demonstrationem, quia veritibus suis nulla falsa perissent, ut dicit August. 18. de Civ. D. i: & ideo quia simplices sequentes tales demonstrationes, bene possunt dubitare, cui esset assentendum: ideo tuta est via, & facilis, & communis, auctoritas acta, que non potest fallere, nec falli.

Ad secundam rationem de singulari, dico quod aliud est singularitatem esse conceptam ut obiectum, vel ut partem obiecti: aliud est singularitatem esse præcise modum concipiendi, sive sub quo concipitur obiectum. Exemplum. Cum dico plurale, est singulare, obiectum conceptum est pluralitas: sed modus concipiendi, id est modus sub quo concipitur, est singularitas; ita in intentionibus Logici, cum dico, singulare est universale, quod concipitur est, singularitas: sed modus concipiendi, sub quo concipitur, est unius solitas, quia quod concipitur, ut concipitur, habet indifferentiam ad plura. Ita dico in proposito, quod essentia divina potest concipi ut singularis, ita quod singularitas sit concepta, vel ut obiectum, vel ut pars obiecti, nec tamen sequitur, quod essentia possit cognosci ut singularis, ita quod singularitas sit modus concipiendi. Cognoscere enim sic aliquid ut singularis, est cognoscere illud *in hoc*, sicut album videtur *in hoc*: & hoc modo, (ut prædictum est), non cognoscitur essentia divina sub ratione singularis, & id. o. in argumento est fallacia figure dictionis, commutando rem in modum.

Ad rationes principales, Ad primam dico, quod Apostolus loquitur de idolis, & ideo de Dijs nuncupative, & subdit ibi, Nobis autem unus est Deus, quia omnes Di genitum Damoniam. Ad secundam dico, quod consequentia non valet, quia numerus non est talis modus significandi grammaticaliter, quales alii modi grammaticales, qui præcise dicunt modum concipiendi rem absque aliquo reali correspondenti tali modo concipiendi: nec dicitur aliquid in te, a quo moveri possit intellectus ad talem modum concipiendi: sed numerus vere includit rem substratam, unde sequitur: homines currunt, ergo plures homines currunt sed non est sic de alijs significativis, Nominis vel Verbi, quia non sequitur: Deus est generis masculini, ergo Deus est masculinus, quia ad masculinitatem sufficit aliquid in te, a quo iste modus concipiendi possit accipi, puta activitas. Dico igitur, quod illud subiectum (hij) conceptum sub modo plurali includit contradictionem, quia modus concipiendi repugnat ei, quod concipitur sub modo. Cum igitur probatur consequentia, quia idem includit singularitatem, & pluralem; dico, quod singularis inest illud sub modo concipiendi, quia idem includit pluralem, sed plurale includit illud sub modo concipiendi, quia idem includit pluralem, & id. o. illud singularis includit rationem quam pluralis autem prout includit conceptum, & modum concipiendi; & id. o. illud non sequitur, quod plurale includit rationem quasi in se falsam; & id. o. non sequitur, quod plurale

fit verum de plurali, sicut singulari de singulari, quia de eo enjus ratio est in se falsa, nihil est verum. Per idem patet ad aliam probationem, quod majus cogitari non potest, quia non sicut *Dei* cogitabiles sine contradictione, quia modus figurat rei concepte: & ideo major est glossanda sicut prius in questione precedenti. Ad veritatem autem prop. scionis requiritur, quod ratio subiecti fit in se vera, & non includat contradictionem, sicut dictum est in questione secunda hujus distinctionis.

Ad tertium dico, quod major propositio non est prima, sed reducitur ad istam, *Omne imperfectum reduci ad perfectum*: & quia omne ens per participationem est imperfectum, & tantum illud ens est perfectum, quod est ens per essentiam: ideo sequitur propositio illa major de participatione. Hæc autem major, de imperfecto sic habet intelligi: aliquid est imperfectum secundum perfectionem simpliciter, que non necessario habet imperfectionem concomitantem, quia non includit in se limitationem, ut hoc bonum, hoc verum, hoc ens: & huiusmodi imperfectum reducitur ad perfectum eisdem rationis, scilicet bonum, ens, verum, que important perfectionem simpliciter. Aliquid autem est imperfectum secundum perfectionem non simpliciter, sed secundum perfectionem que de ratio e sui includit limitationem: & ideo necessario habet imperfectionem annexam, ut hic homo, & hic asinus. Quod igitur imperfectum est primo modo, reducitur ad perfectum simpliciter secundum perfectionem illius rationis; quia aliquid secundum illam rationem potest esse simpliciter perfectum. Quod autem est imperfectum secundo modo, non reducitur ad aliquid perfectum simpliciter secundum perfectionem eisdem rationis, scilicet ad rationem specificam: quia enim illa imperfectionem includit, ideo secundum illam non potest esse aliquid perfectum simpliciter propter limitationem, sed reducitur ad aliquid perfectum simpliciter: & quocumque, in neutrum includit illam perfectionem; & ideo bonum imperfectum reducitur ad perfectum bonum, sed hic lapis, qui est imperfectus, non reducitur ad lapidem perfectum simpliciter, sed ad summum ens, & ad summum bonum, que includunt virtualiter illam perfectionem. Ad ultimum dicitur, quod plura bona finita sunt in loro paucioribus bonis finitis, (a) non autem plura bona infinita. Sed hoc non videtur respondere ad argumentum, quia quæcumque, si essent meliora, videntur ponenda in entibus esse, & maxime in ente supremo, quod est necessesse esse; quia ibi quicquid potest esse bonum, est, & necessesse est ibi esse: sed plura bona infinita si essent, essent meliora. Videtur igitur quod plura bona infinita sunt ponenda in natura summi boni. Ad illud respondendo, quod cum dicitur in majori, illa que si essent, essent meliora, sunt ponenda ibi dico, quod aut per *se* implicatur positio possibilium, aut positio impossibilium: si primo modo, dico, quod major est vera, & minor falsa; quia implicatio illa in minori non est possibilium, sed impossibilium: si autem per *se* implicet positionem impossibilium, minor est vera, & major falsa: que enim non essent meliora nisi ex positione impossibilium, non essent meliora, nec etiam sunt bona, sicut illud, quod non est nisi ex positione impos-

com

compossibilium omnino non est; sicut nec illud est, a quo illud dependet.

Q U Æ S T I O I V.

Utrum cum unitate essentia fiet pluralitas personarum?

Secundam partem huius dist. in qua Magister agit de pluralitate personarum, & productione earum, quaruntur quatuor, Primum est: Verum cum unitate divine essentia simpliciter sit pluralitas personarum. Arguitur quod non, quia quæcumque una, & eadem simpliciter, fuit simpliciter eadem, inter se sunt eadem simpliciter. Dicitur simpliciter ad relucendum identitatem secundum quid; quia si sunt eadem eadem non simpliciter, sed secundum quid, vel si eadem simpliciter, sunt eadem solum secundum quid; non oportet illa esse simpliciter eadem. Sed per rationem divinam sunt simpliciter, & omnino idem essentia divina, quia in se & omnino est simpliciter eadem: ergo, &c. Major patet, cum quia per eam tenet omnis forma syllogismi perfecti, que forma de se est evidens; quia in præmissis notatur extrema in medio coniungi, & ex hoc solum concluditur veritas extremorum inter se in conclusionem: tum quia oppositum predicati destruit subiectum; quia si non sunt eadem omnino inter se, non sunt simpliciter eadem eadem simpliciter. Minor probatur, quia essentia divina propria sui man simpliciter est quidquid habet, secundum Magistrum dist. 8. & secundum Augustinum 11. de Civ. cap. 10. Similiter alia pars minoris patet, quia ipsa est in se omnino simplex, & indivisibilis: ergo &c.

Secundo sic; essentialiter, & accidentaliter dividunt totum ens. Quidquid ergo est in aliquo, aut est idem sibi essentialiter aut accidentaliter sed quod distinguit personas non est accidentale essentia, (quia nihil sibi accidit,) ergo est sibi idem essentialiter, sed quod essentialiter est idem essentia, multiplicato illo multiplicatur essentia: ergo si sunt plures persone, sunt plures essentia.

Tertio sic. Nihil est ponendum in entibus, & maxime in summo bono, quo non posito, nihil perfectionis deicit in universo: sed aliqua persona divina non existens in divina essentia, nihil perfectionis deicit in universo: ergo pluralitas talium non est ponenda in Deo. Probatio minoris: Si essentia persona non esset quidquid perfectionis esset in ea, esset in persona alia, & ita nihil perfectionis deicit in universo, si ipsa non esset: quia quidquid perfectionis simpliciter est in una, est in alia: ergo subtrahita una, & manente alia nihil perfectionis tollitur ab universo. Dices quod non sub omni modo, quidquid perfectionis est in una, est in alia. Contra. iste modus habendi, vel essendi, aut est perfectio, aut non: si sic, erit in Deo, & per consequens persona prima non erit simpliciter perfecta, que non habebit illum modum: si non, ergo stat argumentum, quod non manente secunda persona, manet tota eius perfectio in persona prima: ergo nihil perfectionis dependit ab uni-

veris, amota persona secunda. Item quarto. Si sunt plura *necessesse esse*, quarto quibus formaliter distinguuntur? sicut A, & B. sed quod sunt plura *necessesse esse*, includit contradictionem: quia aut illa rationes quibus distinguuntur, sunt *necessesse esse*; & necessitate essendi: & tunc erunt duo *necessesse esse*, quae etiam conveniunt in *necessesse esse*: & per consequens per *necessesse esse* non distinguuntur. Si autem illae rationes sunt possibiles; ergo illa quae istis distinguuntur, non sunt *necessesse esse*. Ad oppositum; (a), illud est possibile, quod non includit contradictionem, sed non includit contradictionem, quod sit una essentia in tribus personis, quia contradictio est secundum idem: hic autem non est contradictio secundum idem, quia hic est unitas essentiae, & Trinitas personarum relativarum: ergo, &c.

Q U A E S T I O V.

*Utrum in Deo sint tres personae, non plures
nec pauciores?*

Juxta hoc quæro. *Utrum sint tantum tres personae in essentia divina* et arcuo quod non. Primo sic. Relationes oppositae sunt aequalis dignitatis: ergo si relatio primi producentis tantum constituit unam personam, correspondebit sibi alia relatio tantum constituens personam unam productam; & ita tantum erit una persona producta. Præterea. Duabus relationibus productorum correspondent duae producentium, & quae distinguuntur ista extrema inter se, sicut illa inter se: ergo si duae istae relationes constituant duas personas, & aliae duae constituent alias duas, & ita erunt quatuor personae divinae. (b) Præterea. Potentia finita durans in initium, potest habere effectus infinitos sicut patet de Sole, secundum viam Philosophi 2. de Generatione: ergo potentia infinita potest habere infinita producta simul. Consequenter probatur, quia quod potentia finita simul non potest in tot, in quot successivè: hoc est propter finitatem & propter quam, pro nec ad quatuor sibi iste effectus: ergo potentia infinita in quot potest successivè, in tot potest simul. Oppositum videtur Matth. ult. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, & 1. Joan. 5. *Tres sunt qui Testimonium*, &c. & Augustinus de Iude ad Petrum cap. 2. & ponitur in litera.

Q U A E S T I O VI.

*Utrum essentia divina stare possit in aliquo
productu?*

Circa productionem personarum divinarum, declaratur pluralitas ipsarum. Quaruntur duo. Primum: Utrum in divinis possit esse aliqua productio intrinseca: vel; *Utrum essentia divina possit stare in aliquo, & ipsum esse productum?* Arguo quod, non primo sic. Nullum

a Ratio ad opp. b Tex. 56. & circiter.

productum est ex se necessarium: sed quidquid subsistit in essentia divina, est ex se necessarium: ergo, &c. Probatio majoris per quinque vias: Primo, quia nihil simul est ex se necessarium, & ab alio: sed quod est productum, si est necessarium, est necessarium ab alio: ergo non a se. Majori hujus prosyllogismi proba; quia si est necessarium ex se, ergo est necessarium, circumscripto omni alio: si autem est necessarium ab alio, non est necessarium illo circumscripto. Secundo probatur prima major, quia omne productum possibile fuit produci, alioquin impossibile produci esset productum: ergo omne productum aliquam possibilitatem includit, & omnis possibilitas repugnat necessario ex se: ergo, &c. Tertio sic. Terminus productus est aliquo modo posterior producenti, quia non potest intelligi productio sine aliquo ordine priori, & posteriori, in illo priori, in quo produciens intelligitur, non intelligitur productum, quia tunc non esset prius: ergo intelligitur in illo priori productum non esse, & in signo posteriori, intelligitur esse: ergo mutatio. Quarto probatur, quia essentia divina circumscripta productione, non habet illud productum. Habet enim illud productum per productionem: ergo per illam fit essentia divina de non habente illud, habens illud, & ita mutatio. Quinto, quia generatio videtur esse essentialiter mutatio, sicut species essentialiter includit genus: productio autem ad esse per modum naturae est generatio: igitur illa non potest intelligi sine mutatione. Secundo ad principale sic. Si est productum, ergo dependet. Consequens est falsum: ergo antecedens. Probatio consequentiae, quia si nullo modo dependet productum a producente: ergo utrumque ex aequo haberet naturam, & ex hoc ultra, non magis præteriret productum ad sui productionem, esse, quod produciens præhaberet suam naturam, quam e converso, quod est contra naturam productionis. Tertio principaliter sic, quia aliae mutationes, quae non ponunt de ratione sui tantam imperfectionem, quantum ponit generatio, non possunt esse in divinis: ergo nec generatio. Consequenter patet, quia removetur a Deo quidquid est imperfectionis. Probatio antecedentis, quia latio, & alteratio (a) secundum Aristotelem 8. *Physic.* non ponunt tantam imperfectionem, quantum ponit generatio, quia multa entia perfecta possunt alterari, vel localiter ferri, quae non possunt generari: sed non conceditur in Deo loci mutatio, vel alteratio: ergo nec generatio. Ad oppositum est (b) Augustin. 4. de Trinitate cap. 21. *Pater est principium totius divinitatis*, non nisi per productionem: ergo, &c.

QUA-

a Ubi probat motum Caeli esse localem, & alibi.
b Ratio ad opp.